

De Lichtbrenger

voor zoekers naar waarheid

Lucifer®

*Actuele onderwerpen gezien in het licht van de Oude Wijsheid of Theo-sofia:
de gemeenschappelijke bron van alle grote wereldreligies, filosofieën en wetenschappen*

Licht op... Racisme

Het beheersen van
gedachten

Het collectieve
geheugen

Team Human

Complotdenken

Vertraagde reactie

Vragen rondom een
armtransplantatie

Licht op ...

Racisme

p. 74

Wat zijn de wortels van racisme? Wat is onze historische verantwoordelijkheid hierbij? Hoe gaan we om met verschillen?

Herman C. Vermeulen

Het beheersen van gedachten

Gedachte > handeling > gewoonte > karakter > reïncarnatie

p. 78

Deel 2 van een serie artikelen 'Van stress naar Zen', waarin een aantal sleutels wordt aangereikt om beter met stress om te gaan, zelfs te voorkomen en wellicht ook anderen hierbij te helpen.

Erwin Bomas

Het collectieve geheugen

Het astrale: het magazijn van onze ervaringen

p. 87

De psychologie zou een grote stap maken als ze uitgaat van het astrale licht.

Barend Voorham

Team Human

Een manifest voor menselijkheid in de digitale tijd

p. 92

Het boek *Team Human* van Douglas Rushkoff is om meerdere redenen een recensie waard. Zijn visie op de oplossingen van de huidige wereldproblemen is onder andere gebaseerd op enige vertrouwdheid met de wet van reïncarnatie en karma, en op zijn besef dat wij als individu ons nooit los kunnen zien van de Totaliteit waarbinnen we een zelfstandig deel zijn.

Erwin Bomas

Complotdenken

p. 95

Een van de bijverschijnselen van de coronacrisis is een toename van het aantal complotdenkers. Hoe is dit te verklaren en wat kunnen we eraan doen?

Barend Voorham

Gesignaleerd

99

- » Vertraagde reactie
- » Vragen rondom een armtransplantatie

Uw vragen

103

- » Wat wordt bedoeld met het draaien van het Wiel?
- » Wat moet je doen als je van vervelende gewoontes af wilt?
- » Is er een samenwerking tussen de planeten van ons zonnestelsel?

Licht op ...

Racisme

Gezien het feit dat er terecht een golf over de wereld gaat tegen alles wat met ongelijke behandeling en racisme te maken heeft en tegen het geweld dat dit voortbrengt, is het zeker van belang om hierop nu vanuit theosofische visie te reageren. Of dit een verstandige daad is zal de tijd ons leren: het is een zeer emotioneel beladen onderwerp. Menselijke gevoelens spelen hierin een grote rol, en nuchter nadenken komt pas op een tweede plaats, als het überhaupt aan bod komt. Daarom is een juiste formulering van wat we willen zeggen erg belangrijk. Als er een filosofie is die in staat is om hier iets zinvols over te zeggen, dan is het de theosofische wel. Daarom de hieronder volgende korte beschouwing.

Racisme

Wat bedoelen we met racisme? Omdat iedereen daarvan wel een eigen definitie heeft, is het goed om een zo neutraal mogelijke bron te raadplegen: neutraal omdat het de algemeen gebruikte betekenis weergeeft in het Nederlandse taalgebied. De online Van Dale zegt:

racisme

- 1: Opvatting dat mensen met een bepaalde huidskleur beter zouden zijn dan mensen met een andere kleur, gebruikt als rechtvaardiging om mensen met een andere kleur slecht te behandelen.*
- 2: Discriminatie op grond van huidskleur; = rassendiscriminatie.*

Dit helpt ons wel iets, maar roept direct de vraag op: hoe definiëren we discriminatie? Dezelfde Van Dale geeft ons:

- 1: Ongeoorloofd onderscheid dat gemaakt wordt op grond van bepaalde, met name aangeboren kenmerken zoals ras, geslacht, leeftijd, seksuele geaardheid: 'rassendiscriminatie'; 'positieve discriminatie' waarbij bepaalde achtergestelde groepen een voorkeursbehandeling krijgen.*

Het onderscheid is 'ongeoorloofd' omdat het verbod ervan in de wetten van de meeste beschaafde landen is opgenomen en daarin een primair uitgangspunt is, al zijn er nog steeds landen waar dit niet het geval is.

De Merriam-Webster geeft als definities van racisme:

- 1: De overtuiging dat ras de primaire determinant is van menselijke eigenschappen en capaciteiten en dat raciale verschillen een inherente superioriteit van een bepaald ras veroorzaken.*
- 2a: Een doctrine of politiek programma gebaseerd op de veronderstelling van racisme en ontworpen om de principes ervan uit te voeren.*
- 2b: Een politiek of sociaal systeem dat gebaseerd is op racisme.*
- 3: Raciale vooroordelen of discriminatie.*

Verbod op racisme en discriminatie

Het eerste artikel in de Nederlandse grondwet geeft heel duidelijk aan dat discriminatie niet is toegestaan:

Allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook, is niet toegestaan.

Internationaal is er na een moeizaam proces van onderhandelen in 1948 door de VN de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (UVRM) als besluit aangenomen. De UVRM vormt de basis voor mensenrechten-instrumenten van de VN en regionale organisaties als de Raad van Europa, de Organisatie van Amerikaanse Staten en de Afrikaanse Unie. De UVRM bestaat uit 30 artikelen. Hieronder alleen de eerste twee:

Artikel 1: Alle mensen worden vrij en gelijk in waardigheid en rechten geboren. Zij zijn begiftigd met verstand en geweten, en behoren zich jegens elkander in een geest van broederschap te gedragen.

Artikel 2: Eenieder heeft aanspraak op alle rechten en vrijheden, in deze Verklaring opgesomd, zonder enig onderscheid van welke aard ook, zoals ras, kleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale of maatschappelijke afkomst, eigendom, geboorte of andere status.

Verder zal geen onderscheid worden gemaakt naar de politieke, juridische of internationale status van het land of gebied, waartoe iemand behoort, onverschillig of het een onafhankelijk, trust-, of niet-zelfbesturend gebied betreft, dan wel of er een andere beperking van de soevereiniteit bestaat.

Uiteraard staan deze principes in de doeleinden van de in 1875 opgerichte Theosophical Society, maar ook van naderhand ontstane takken zoals de Theosophical Society Point Loma, die de doeleinden uitgebreider verwoordde:

De doeleinden van The Theosophical Society Point Loma (TSPL) zijn:

1. De verspreiding van kennis betreffende de wetten die in het Heelal bestaan.
2. De verspreiding van kennis betreffende de essentiële eenheid van al het bestaande — een eenheid die aan de gehele Natuur ten grondslag ligt.
3. De vorming van een actieve broederschap(*) onder de mensen.
4. De studie van de godsdiensten van vroeger en heden, van wetenschap en wijsbegeerte.
5. Het onderzoek naar de krachten, die de mens zijn ingeboren.

De uitgangspunten daarbij zijn:

1. De essentiële eenheid van al het bestaande.
2. Op grond daarvan: broederschap als feit in de natuur.
3. Respect voor ieders vrije wil (gebruikt vanuit deze gedachte van universele broederschap).
4. Respect voor ieders vrijheid de eigen levensvisie op te bouwen.
5. Ondersteuning geven bij het opbouwen en verdiepen van de eigen levensvisie en bij het toepassen ervan in de praktijk van het leven.

Kort gezegd: het vormen van een actieve kern van broederschap, door het bestuderen en verspreiden van kennis over de geestelijke achtergrond van mens en kosmos, vrij van dogmatiek.

U ziet, de bovenstaande reeks van wetten en uitgangspunten gaat van specifiek landelijk naar wereldomvattend naar universeel.

(*) Een broederschap die boven geslachtsverschillen verheven is, omdat deze verwijst naar de innerlijke mens(elijke ziel), die geslachtsloos is. Zie het artikel hierover in een eerdere *Lucifer*: B. Voorham, 'Broederschap en zusterschap?'. Artikel in *Lucifer*, jaargang 35, juni 2013, nummer 3, blz. 90-92.

Een algemene opmerking over wetten is, dat deze altijd te laat zijn, omdat de misdaad al herhaaldelijk gepleegd is voordat er wetten worden opgesteld. Dat kan soms vele jaren duren. De wetten lopen dus achter de feiten aan. Er is daarnaast veel juist ethisch en moreel gedrag dat niet in enige wet is beschreven, en dat we vanzelfsprekend vinden. Daartegenover staat veel immoreel en onethisch gedrag, dat tegen het algemeen belang in gaat en daarom verwerpelijk is, maar dat nog niet in wetten is opgenomen. Daarnaast gaan wetten vaak over wat we niet willen, bijvoorbeeld geen discriminatie of onderscheid. De hierboven genoemde doeleinden en uitgangspunten zijn daarentegen eerder positief geformuleerd en minder van tijd afhankelijk.

Historische verantwoordelijkheid

De geschiedenis heeft ons geleerd dat er in het verleden vele verwerpelijke dingen zijn gebeurd, waarbij discriminatie op grond van raskenmerken of andere groepskenmerken tot vreselijke menselijke drama's heeft geleid.

Wat hebben wij met de geschiedenis te maken? Deze vraag is van groot belang, omdat ons een historische verantwoordelijkheid wordt opgelegd. De discussie hierover heeft vervolgens geleid tot een moderne beeldenstorm, bedoeld om alle herinneringen aan het oude zeer uit de openbare samenleving te halen. Opmerkelijk is dat de huidige astrologische constellaties van de buitenplaneten zich ongeveer 500 jaar terug ook voordeden, toen we de bekende beeldenstorm hadden van de reformatieperiode.

Vanuit theosofisch perspectief gezien is onze relatie met de historie toch iets genuanceerder. Vanuit reïncarnatie gedacht, hebben we zeker een verbinding met het verleden. Laten we kijken hoe dat zit. Volgens de Theosofie is er tussen twee reïncarnaties een interval van een aantal jaren. Dat aantal jaren wordt bepaald door onze mentale instelling en door de scala van attracties die we vanuit ons karakter hebben opgebouwd met heersende culturen. Deze attracties hebben we gedurende onze voorgaande levens opgebouwd, en hebben we in dit leven versterkt of verzwakt. Onze attracties bepalen de duur van het interval tussen twee incarnaties in.

Hoeveel jaren is dat? In onze literatuur vinden we daarover een paar *algemene, indicatieve* richtlijnen. H.P. Blavatsky noemt een termijn van 1000 à 1500 jaar als gemiddelde voor de gehele wereldbevolking in haar tijd. G de Purucker zegt: 100 maal de leeftijd die je in je laatste incarnatie bereikte. Dit kan dus oplopen tot 80 maal 100, dus 8000 jaar. Bedenk dat we nadrukkelijk spreken over algemene regels. Uiteindelijk bepalen we de duur ervan zelf, door de individuele affiniteiten die we hebben opgebouwd. Daarom reïncarneren we ook in clusters: samen met anderen met vergelijkbare affiniteiten.

Er zijn allerlei mogelijke redenen waardoor de indicatie '100 maal de leeftijd' niet opgaat. Het is geen lineair systeem: hoe korter het leven was, des te minder spirituele ontwikkeling er kon plaatsvinden en des te minder '100 maal de leeftijd' opgaat. De opgebouwde spiritualiteit is maatgevend en deze opbouw begint pas na het actief worden van zelfbewustzijn. Maar ook het motief speelt een belangrijke rol. Spiritualiteit gecombineerd met de wil om mensen te helpen kan leiden tot een verkorting van de periode tussen twee levens.

Waarom geven we deze informatie? Omdat deze laat zien dat we niet *per se* in het verleden betrokken zijn geweest bij bijvoorbeeld slavenhandel of kolonialisme. Het heeft geen zin om een schuldgevoel op te bouwen. Het is beter ons af te vragen: wat is onze betrokkenheid *nu* bij uitbuiting?

Zijn we erbij betrokken omdat we worden aangetrokken tot de moderne, meer verfijnde vormen van uitbuiting? Laten we hopen dat we juist worden aangetrokken tot de meer edeler tradities die in de loop der jaren zijn opgebouwd, zoals het staan voor de vrijheid van het geweten (zie het Plakkaat van Verlatinghe, 1581) en de gedachte van vrijheid, gelijkheid en broederschap, die populair is geworden sinds de Franse revolutie. Zijn we werkelijk dat land van vrijheid en gastvrijheid, dat een toevluchtsoord is voor de velen die vrijheid en veiligheid zoeken?

Bewust of onbewust racisme?

Ondanks de vele wetgeving die discriminatie en racisme verbiedt – de slavernij is in Nederlandse koloniën afgeschaft in 1863 en feitelijk pas in 1873 (en wereldwijd pas in 1926) – zijn er heden ten dage nog naar

schatting meer dan 40 miljoen mensen die als slaaf moeten leven. We zien het in vele vormen, het is nog steeds actueel: gedwongen werken voor een uiterst laag uurloon, kinderarbeid, dwangarbeid voor gevangenen, zijn hiervan enkele voorbeelden.

Over bewust racisme kunnen we kort zijn: daar hebben we geen goed woord voor over.

Maar veel belangrijker is dat we voorzichtig moeten zijn met ons eigen gedrag. Het is mogelijk dat we ons onbedoeld van termen bedienen die gevoelens en ideeën van discriminatie en racisme bij de ander oproepen. De termen waardoor anderen zich benadeeld voelen, zijn ook door de jaren heen aan verandering onderhevig. Het is moeilijk om daar alert op te zijn, want we kennen niet ieders achtergronden, denkwijze en gevoeligheden. Zouden we leven zoals Lao-tse in zijn *Tao Teh King* in paradox 38 zegt, dan leven we zodanig dat we een levende uitdrukking van goedheid zijn. Dit vereist een kleine toelichting: dit betekent niet dat we iedereen zijn gang laten gaan en zijn zin geven, maar dat we door onze houding het beste bij die ander naar buiten helpen brengen. Dat we elkaar altijd stimuleren het beste wat in ons zit te ontwikkelen.

De Theosofie laat zien dat aan alle gemanifesteerd bestaan – dus door alle natuurrijken heen – eenzelfde essentiële bron of universele basis ten grondslag ligt. Deze universele visie vinden we in de grondstellingen van *De Geheime Leer* van H.P. Blavatsky. We kunnen deze visie toetsen aan onze eigen hoogste morele inzichten en toepassen in de praktijk van het leven. Het biedt de meest universele gedachten over gelijkheid en eenheid die we maar kunnen bedenken.

In de theosofische basisliteratuur wordt veel gesproken over de verschillende fasen van ontwikkeling waarin een wezen, een bewustzijn zich kan bevinden. Tegelijk – en dit is geen tegenstelling – gaan we uit van een *essentiële gelijkwaardigheid*. Dit is een zeer principiële en fundamentele gedachte, die in de gehele theosofische literatuur terug te vinden is. De Theosofie gaat uit van universele gelijkwaardigheid, omdat we allen in essentie dezelfde oorsprong en dezelfde mogelijkheden hebben. Dit fundamentele beginsel ligt ten grondslag aan alle gemanifesteerd zijn.

Verschillen maken zonder racisme of discriminatie

Discriminatie heeft een negatieve betekenis; toch maken we voortdurend *onderscheid* — ook al discrimineren we niet. We zien overal verschillen. We kunnen stellen dat er geen twee mensen, geen twee wezens gelijk zijn. Let wel: we spreken over een *bewustzijn*; of dat zich uitdrukt in een lichaam met een witte, bruine of zwarte huid is daarbij niet van enig belang.

Hoe gaan we dan met elkaar om? We maken dagelijks veelvuldig gebruik van die verschillen. We spreken van een noodzakelijke diversiteit om een gemeenschap of samenleving goed te laten functioneren. Maar is het terecht om daar ook verschillende *waarde* aan toe te kennen? We hebben meer problemen als de vuilophaaldienst staakt dan als de burgemeester staakt. Het dragen van een grotere verantwoordelijkheid is een vanzelfsprekendheid als men meer kwaliteiten heeft: men zou trots moeten zijn deze te mogen dragen.

Een voorbeeld van het dragen van een grotere verantwoordelijkheid is de problematiek rond institutionele discriminatie en racisme. Het vereist van alle leidinggevende wetshandhavers – boa's, justitiële medewerkers en alle anderen die op dit vlak werkzaam zijn – een uiterst bovenpersoonlijke visie en houding. Het is niet voor niets dat Plato in zijn dialoog *De Staat* een speciale groep noodzakelijk acht: mensen die hij 'de wachters' noemt en die zich onderscheiden in hun gedrag en levenshouding. Deze wachters moeten aan zeer zware voorwaarden voldoen. Ze hebben een levensstijl en houding die uitsluitend erop gericht is de samenleving te dienen en te beschermen. Zij zijn volledig in dienst van het algemeen belang van die samenleving. Ze hebben geen enkel eigen bezit, enzovoort, om zo bovenpersoonlijk mogelijk het geheel te kunnen dienen. Het zal wellicht duidelijk zijn dat dit werkelijk een mentale en ethische elite is, gevormd door mensen waarvan we er nooit genoeg kunnen hebben.

Herman C. Vermeulen

Het beheersen van gedachten

Gedachte > handeling > gewoonte > karakter > reïncarnatie

In maart 2019 hield Erwin Bomas een lezingenserie over het onderwerp ‘Van stress naar Zen’. Een actueel thema in onze drukke wereld! De redactie bewerkte de lezingen voor publicatie. Dit tweede deel gaat over *Het beheersen van gedachten*. Hoe kun je deze herkennen, beheersen en richten? Hierna volgen nog *Een spirituele kijk op communicatie* (zowel communicatie tussen mensen onderling als tussen verschillende delen in onszelf) en *Meditatie in het licht van mededogen*, over het opbouwen van een duurzame levenshouding.

Kerngedachten

- » Zen is schouwen in de eigen innerlijke natuur.
- » Gedachten leven en groeien door onze aandacht.
- » Stress, het idee ‘iets niet meer aan te kunnen’, is het gevolg van persoonlijk denken. Met bovenpersoonlijk denken kunnen we alles aan.
- » We sturen ons leven volgens de cyclus gedachte-handeling-gewoonte-karakter-reïncarnatie.
- » Handel je zelfzuchtig, dan volgt weerstand vanuit het geheel: herstel van harmonie.
- » Handel je onzelfzuchtig, dan ‘zal de Natuur zich voor u buigen’.

In het eerste deel van deze serie hebben we gekeken naar de betekenis van Zen.⁽¹⁾ In onze samenleving ervaren we steeds meer mentale druk die zich uit in stress, burn-outs en depressie. Zen biedt ons de mogelijkheid om een toestand te bereiken waarin we minder of niet worden geraakt door alle drukte om ons heen. We kunnen leren beter met problemen om te gaan. Omdat dit artikel over het beheersen van gedachten in het verlengde ligt van deel 1, kijk ik nog even naar enkele daarin genoemde kerngedachten.

De basisgedachte van Zen vinden we duidelijk verwoord in het artikel *Drie stadia van het zien van Waarheid* van Gottfried de Purucker.⁽²⁾ Hierin legt hij de essentie neer van het proces dat Zen teweeg kan brengen. De Purucker spreekt van drie fasen, drie stadia waarin iemand zich langzaam maar zeker openstelt voor een grotere waarheid. De eerste fase is de

wetenschappelijke, waarin mensen zich het *hoe* der dingen gaan afvragen. In het tweede stadium, het filosofische, staat het *waarom* centraal. Daarbij komt het besef van de kracht achter de manifestatie in beeld. Het derde stadium is de religieuze fase van het zien van Waarheid: het *waartoe* der dingen. Hierbij ontdekken we de essentiële eenheid van alles. *Het ENE is kenbaar in het hier en nu*. De kracht achter de dingen is *nergens niet*.

De kerngedachte daarachter is het idee van grenzenloosheid, zoals we dat in de Theosofia noemen. Alles is in essentie die grenzenloze kracht zelf, en daarmee draagt alles ook oneindige vermogens in zich, die ontplooid kunnen worden. Een stimulerend en hoopgevend beeld: we dragen alle grenzenloze mogelijkheden in ons! De belangrijke ethische consequentie hiervan is dat alles met elkaar verbonden is. Er is niets daarbuiten, *Broederschap is een feit in de Natuur*.

Toch ervaren we dat nog niet echt. We kijken veelal naar de buitenkant van het leven en hechten daar zo aan dat we de achterliggende eenheid niet zien. In die zin is de uiterlijke wereld een illusie, omdat ze continu verandert. Alleen de achterliggende bron, het in essentie grenzenloze bewustzijn, is werkelijk.

Maar de uiterlijke wereld kan daar niet los van staan. Daarom kunnen we ook in de manifestatie het grenzenloze herkennen. Er is altijd een ruimer beeld te vormen van de werkelijkheid.

Kenmerken van Zen

De Zen-traditie is één van de vele vertakkingen van de Theosofia, de universele wijsheid die in alle grote religies en filosofieën is terug te vinden. De ‘bloemenpreek’ van Gautama de Buddha wordt gezien als de oorsprong van de Zen-traditie, waarin de Buddha niet sprak, maar een bloem omhooghield. Slechts één van zijn leerlingen, Mahakasyapa, begreep wat de Buddha hiermee wilde zeggen. Het ENE is overal, dus ook een bloem is in essentie het ENE. Een simpele bloem kan ons doen beseffen dat we één zijn met het geheel. Dit is een kerngedachte waar de Zen-traditie zich op baseert. In het eerste artikel omschreven we Zen met de definitie van Bodhidharma:

Een eigen overdracht

Onafhankelijk van taal

Het wijst direct naar de menselijke geest

Het inzicht in iemand zijn ware natuur en het bereiken van Buddhaschap⁽¹⁾

Met andere woorden: van alle leringen, alle methoden om meer te begrijpen van het grenzenloze, om meer naar de toestand van eenwording te groeien, ligt de sleutel hiertoe uiteindelijk in onszelf, omdat wij in de kern deze oneindige vermogens zijn. We kunnen onze ingeboren universele wijsheid zelf wakker maken. Zen is een kwestie van *inzien*; de uitdrukking is ‘de andere oever bereiken’. Het is schouwen in je innerlijke natuur, onze Buddha-natuur, de hogere bewustzijnstoestand waarin je de eenheid met alles om je heen beseft en daardoor in harmonie komt met dat geheel.

Een bekend verhaal met de voor de Zen-traditie typerende gedachtesprong gaat over de andere oever. Een jonge monnik komt op weg naar huis op een gegeven moment bij een rivier. Hij wil oversteken, maar het is een kolkende rivier en de monnik ziet niet hoe hij aan de overkant kan komen. Hij geeft het al bijna op als hij aan de overkant

een wijze leraar ziet lopen. En hij roept naar de wijze: “Kunt u mij vertellen hoe ik naar de andere oever moet komen?” De wijze roept terug: “Mijn zoon, je bent aan de andere oever.”

Kortom, we hoeven nergens naartoe, we hebben het allemaal in ons, het is gewoon te vinden in het hier en nu. Oftewel: ‘Het dagelijks leven, dat is Tao.’ Denken en handelen vanuit het ENE. Een essentiële sleutel als we het hebben over het beheersen van gedachten in relatie tot stress.

Manas

In het vorige artikel citeerden we al de uitspraak van Gautama de Buddha uit de *Dhammapadha*: “Alles wat we zijn is het resultaat van ons denken, het is door gedachten gemaakt.”⁽³⁾

Wij zijn denkers. Elk leven is te zien als een stroom van bewustzijn die in het grenzenloze ontspringt en helemaal tot in het uiterlijke gebied reikt. In deze stroom kunnen we zeven bewustzijnsbeginselen onderscheiden. Zo ook bij de mens. De twee hoogste beginselen hebben we nog niet ontwikkeld, ze zijn nog *latent*; de vier lagere hebben we al behoorlijk ver ontwikkeld. Van ‘beneden naar boven’ is het vijfde beginsel Manas, het denkbewustzijn. Het woord ‘mens’ is ervan afgeleid. Het denken is het beginsel dat wij tot uitdrukking leren brengen.

Manas raakt enerzijds aan de meer geestelijke kant, aan Buddhi, inzicht, en anderzijds aan de meer voertuiglijke kant, aan Kāma, begeerte. We kunnen dan ook twee denkrichtingen onderscheiden. Enerzijds het denken dat gericht is naar de geestelijke kant en dat bovenpersoonlijk van karakter is. De denker met deze kwaliteit van denken werkt vanuit het besef van eenheid, gaat uit van universelere kennis en zegt ‘ik ben’ — ik ben dat bewustzijn dat overal achter werkzaam is. En anderzijds is er het denken dat gericht is op de meer voertuiglijke kant en dat persoonlijk van karakter is. De denker met deze kwaliteit van denken leeft in de illusie van afgescheidenheid, hij meent los te staan van anderen, zegt ‘ik ben ik’ en koestert zijn eigen belangen.

Manas is een veel ruimer beginsel dan wat we in het algemeen onder denken verstaan. Denken is het waarnemen van gedachtebeelden. Niet alleen rationele of intellectuele denkbeelden, maar een heel scala van gedachtebeelden. In feite hebben we nog maar weinig ontdekt van de mogelijkheden van ons denken. Laten we daarom wat verder inzoomen op Manas. We doen dat overigens nog veel uitgebreider in onze cursus Anders Denken.

Zeven denkaspecten

In het Manas-beginsel kunnen we zeven denkaspecten onderscheiden.

- Van boven naar beneden in het schema zien we eerst de eenheidsbeleving. Mensen die dit aspect al hebben ontwikkeld zijn in onze fase van evolutie nog uiterst zeldzaam. Wel zijn er mensen die soms al een moment van verlichting weten te bereiken. In de Zen-traditie heet dit ‘satori’, een kortstondige flits waarin je je even één weet met alles. Buddhisten zeggen ook wel “waar de druppel even weer terugvloeit in de oceaan” en mystici spreken van een onvergetelijke, niet te beschrijven levenservaring.
- Wat meer binnen het bereik van de gemiddelde mens ligt, is het inzichtelijke denkaspect. Dat is het kunnen zien van de samenhang der dingen: het begrip over hoe processen werken – bijvoorbeeld natuurwetten – maar ook ruimtelijk inzicht, de herkenning van wat kunst ons kan zeggen, de ervaring dat je in één oogopslag iets begrijpt.
- Het intellectuele aspect van Manas is het rationele denken. Het 2+2=4-denken, dingen benoemen, ordenen; het gaat om de feiten en de koele logica.
- De begeerte is een neutrale kracht die ook twee richtingen kent. Het persoonlijke begeertedenken richt zich meer op materie, bezit en het eigen welzijn, terwijl bovenpersoonlijke begeerte zich uit door bijvoorbeeld de interesse voor wijsbegeerte of filantropie, de liefde voor alle medemensen.
- De vitaliteit in ons denken is het actieve, het doenerige streven, waardoor we niet passief zijn maar graag dingen willen organiseren, en vooral *zelf* willen doen.
- In het gevoelsdenken vinden we de basisemoties als boos, bang of verdrietig en blij en vrolijk zijn.

- In het lichamelijke denkaspect vereenzelvigen wij ons met ons lichaam als we zeggen: “Ik heb honger”, “Ik heb dorst”, “ik ben moe”, et cetera.

Zo zien we bij deze zeven denkaspecten ook de twee richtingen die we bij het beginsel Manas zagen: het persoonlijke denken dat meer gekarakteriseerd wordt door de lagere vier aspecten en het bovenpersoonlijke dat we kunnen herkennen in de drie hogere. Het is een heel scala aan kwaliteiten van gedachten. Hoe meer we met onze lagere denkaspecten bezig zijn, hoe minder contact we hebben met de wereld om ons heen. En hoe meer we in onze hogere denkaspecten leven, hoe meer we oog hebben voor anderen en ons één weten met de wereld om ons heen. Hoe meer we ook *mededogen* voeden.

Gedachten waarnemen

Denken is niets anders dan het zien, het waarnemen van gedachtebeelden. Die beelden kunnen dan ook alle genoemde kwaliteiten van denken hebben. Nu hebben we altijd gedachten: we interpreteren alle indrukken van onze zintuigen, alle sensaties die we ervaren, van lichamen tot inspiratief. Omdat alles in essentie bewustzijn is, zijn ook gedachten levende wezens. Wezens die leven en groeien door de aandacht die we ze geven. Wij *zijn* dus niet onze gedachten, maar wel de *schouwer* en *gastheer* van onze gedachten. Gedachten leven in ons, zoals wij in het universum leven.

We kunnen ons, zonder ons daar duidelijk bewust van te zijn, vereenzelvigen met onze gedachten, maar we hebben daar altijd een keuze in. Zo kunnen we onze gedachten ook meer van een afstand beschouwen en daardoor bewuster beïnvloeden.

Gedachten zijn cyclisch van aard, zoals al het leven. Ze worden geboren, ze groeien en ze sterven. We kunnen dit patroon elke dag bij onszelf herkennen. We worden wakker en er komen allerlei gedachten terug; hetzelfde type gedachten dat we de dag daarvoor ook hadden, over de dingen waar we mee bezig zijn. En er zijn patronen van een langere cyclus, zoals gedachten die we met elkaar delen rond jaarlijks terugkerende gebeurtenissen.

Een typische vorm van zich herhalende gedachten in relatie tot stress zijn de zorgen die we ons maken. We geven vaak behoorlijk voedsel aan gedachten over iets dat we niet willen maar waarvan we vrezen dat het toch gaat gebeuren. Het spreekwoord luidt: “De mens lijdt het meest door het lijden dat hij vreest.” Als zo’n zorg is gekoppeld aan een bepaalde situatie, dan komt die gedachte elke keer

weer op zodra die situatie zich voordoet, tenzij de mens van karakter verandert.

Met ons menselijk bewustzijn zijn wij zowel zender als ontvanger van gedachten. Dit geeft ons de mogelijkheid om, als we *bewust* denken, daar grote invloed op uit te oefenen en onze gedachten te richten. We *kunnen* heel selectief zijn in welke kant we ons denken willen sturen. De indeling van de zeven denkaspecten en het onderscheid tussen persoonlijk en bovenpersoonlijk denken helpt ons om de kwaliteit van gedachten te leren onderscheiden. Daarmee kunnen we steeds bewuster voeding geven aan een bepaalde kwaliteit van gedachten. Dan leren we onze denkprocessen steeds verder beheersen en bijvoorbeeld zorgen en vooroordelen of andere illusies te doorzien door onze ontvanger af te stemmen op meer universele gedachten. Dan hebben we ook meer controle op de kwaliteit van gedachten die we uitzenden.

Voor veel mensen is het echter nog best lastig om zich te concentreren op één denkrichting, om te voorkomen dat gedachten van een andere ‘golfengete’ daar zomaar doorheen komen. Maar als denk-bewustzijn kunnen we nu eenmaal niet stoppen met denken. De kunst ligt in het beheersen van het denken. We kunnen dan ons denken richten, zoals je gericht een straal water uit een emmer giet, in plaats van dat je het aan alle kanten over de rand laat klotsen.

Wat is stress?

Wat is stress? Het betekent letterlijk spanning, en dat is zeker niet altijd negatief. Stress is iets heel natuurlijks. Als wij ons moeten concentreren tijdens een autorit in een drukke spits, dan is het heel fijn dat ons hart wat harder gaat kloppen, als we iets alerter zijn. Maar als die spanning voortdurend aanwezig is, dan wordt het onaangenaam. De aanhoudende spanning en de vermoeidheid die daar het gevolg van is, maken dat mensen op een gegeven moment het idee hebben de situatie niet meer aan te kunnen. Het hebben van het idee ‘het niet meer aan te kunnen’ wordt wel gehanteerd als de definitie van negatieve stress. Zo zien we dat bijvoorbeeld bij werkstress.

Psychologen stellen dat het opbouwen van spanning voor iedereen anders werkt. Onder dezelfde omstandigheden ervaart de een veel meer stress dan de ander. Positief gesteld: de een heeft veel meer veerkracht dan de ander. De psychologie noemt ook een groot aantal eigenschappen die mensen kwetsbaar maken voor stress. Het rijtje vermeldt onder meer perfectionisme, ambitie, prestatiegerichtheid, competitie, gehaastheid, niet niets kunnen doen, vaak twee

dingen tegelijk willen doen, streven naar waardering van anderen, het gevoel weinig invloed te kunnen uitoefenen op de omgeving en op het eigen leven, pessimisme en een weinig positieve kijk op de eigen prestaties.

We kunnen deze eigenschappen herleiden tot de persoonlijke denkaspecten die we bespraken, maar het rijtje stressfactoren telt ook enkele eigenschappen die meer bovenpersoonlijk overkomen. Zoals bijvoorbeeld een groot verantwoordelijkheidsgevoel en grote betrokkenheid bij gezin of werk — maar dan toch veelal in combinatie met persoonlijke eigenschappen, zoals veel van zichzelf eisen en moeilijk nee kunnen zeggen. Vaak spelen persoonlijke en bovenpersoonlijke motieven tegelijk een rol.

Met het theosofische beeld dat we nu hebben opgebouwd, kunnen we stellen dat stress met name het gevolg is van persoonlijk denken, van het vastzitten in ‘ik ben ik’ en leven in de illusie van afgescheidenheid. Het werkt vaak wel heel subtiel. Want van een algemeen ideaal kunnen we – wellicht onbewust – ook *mijn* ideaal maken. Ook al strijden we bijvoorbeeld voor een heel nobele zaak vanuit ons verantwoordelijkheidsgevoel, door die gehechtheid kan daar toch het persoonlijke om de hoek komen kijken. Met onze vitaliteit denken we dan ook vaak dat iets niet goed komt als wij het niet *zelf* doen. Kortom, staat het algemeen belang centraal en denken we werkelijk vanuit wijsheid en mededogen — of speelt onze eigen persoonlijkheid een grotere rol dan we zelf denken of willen toegeven? Dat moeten we ons zeker durven afvragen.

Lao-tse over stress

We willen daar wat handreikingen bij geven en kijken daarvoor om te beginnen naar een vers uit de *Tao Teh King* van Lao-tse.⁽⁴⁾ Hierin zegt hij, in de traditie van het Taoïsme, heel kort en krachtig waar het om gaat.

Voorkeur en schande zijn als angst
Eer en stress zijn als het zelf
Wat betekent dit?

Voorkeur vernedert ons
We zijn bang als we het krijgen
Bang als we het verliezen

Het zelf belichaamt stress
Geen zelf
Geen stress
Respecteer de wereld als jezelf
De wereld wordt je verblijf

Heb de wereld lief als jezelf
De wereld wordt je vertrouwen.

Geen zelf, geen stress. Met andere woorden, het persoonlijke zelf is verantwoordelijk voor onze stress. Het klinkt wellicht nog wat abstract, daarom wil ik twee praktische voorbeelden geven.

Het deadline-dilemma

Stel, je hebt afgesproken om op je werk iets voor elkaar te krijgen. Niet ongebruikelijk zit daar een bepaalde deadline aan en hoewel je heel hard aan de opdracht werkt, zie je naarmate de tijd verstrijkt steeds duidelijker dat het je niet gaat lukken. Toch weerhoudt iets je ervan om dat met anderen te delen, om hulp te vragen. Waarom is dat zo? Omdat je op de een of andere manier hecht aan die afspraak. Je vindt het belangrijk je daaraan te houden, je durft geen nee te zeggen — bijvoorbeeld uit angst dat anderen het beeld, dat jij hoopt dat ze van je hebben, verliezen. Of je oordeelt over jezelf dat je ‘het weer niet goed doet’ en gaat tegen beter weten in door.

Het zijn vaak heel subtiele dingen die we bij onszelf moeten onderzoeken, we moeten eerlijk ‘naar binnen’ durven kijken. Dan ontdekken we dat de motieven om geen hulp te willen vragen, vaak toch persoonlijk zijn. Maar als je – zoals in dit voorbeeld – er gewoon voor uitkomt dat je een probleem hebt, dan zul je zien dat ineens een aantal mensen je gaat helpen. Want je doet iets nooit alleen maar voor jezelf. Zeker als het gaat om dingen op je werk: je werkt altijd samen met mensen, je doet altijd iets voor een gezamenlijk doel. En als het toch alleen maar jouw project blijkt te zijn, dan is het niet erg als het anders loopt dan je je had voorgesteld.

Druk, druk, druk

Dan het voorbeeld van het bekende antwoord op de vraag: “Hoe gaat het met je?” “Ja, druk, druk, druk.” Waar zijn we dan druk mee? Meestal zijn we niet zozeer druk met één ding, maar hebben we allemaal dingen in ons hoofd die we niet echt kunnen loslaten. Het is een soort rusteloosheid omdat we veel op ons bordje hebben en dat niet allemaal kunnen overzien. We stellen vaak niet goed prioriteiten en weten niet goed onze tijd in te delen. We zien dan op tegen echt aan de slag gaan en lezen bijvoorbeeld liever nog even onze mail. Maar die mailtjes blijven maar komen en zo houden we onszelf bezig met allerlei prikkels die ons afleiden van het echte werk. Het is een vorm van luiheid, van vluchtgedrag. Deze vorm van druk, druk,

druk is in feite een toestand van *rusteloos, ongericht* persoonlijk begeertedenken.⁽⁵⁾

Het is ook een karakteristiek die met de communicatiemiddelen van onze tijd heel erg gevoed wordt. We zien het in de overdosis aan informatie die sommigen haast dwangmatig vergaren. En persoonlijke begeerte is als het drinken van zeewater. Je denkt dat je er de dorst mee lest, maar hoe meer we het doen, hoe dorstiger we worden, zonder dat het werkelijk onze hogere dorst, naar een zinvol bestaan, lest.

Het paard en de ruiter

Een mooi verhaal uit de Zen-traditie illustreert wat er fout kan gaan bij de rusteloze, in zijn lagere denken levende mens.

Een man loopt door het veld en ziet ineens een man voorbij galopperen op zijn paard. De ruiter lijkt heel veel haast te hebben en de man roept: “Waar ga je naar toe?” De ruiter roept terug: “Geen idee, dat moet je aan het paard vragen.” Als wij de rusteloze geest in onszelf niet controleren, dan zijn we zo’n beetje als deze ruiter. Het verhaal doet ook denken aan een zin uit een van de Stanza’s uit *De Geheime Leer* van H.P. Blavatsky: “Fohat (begeerte) is het ros, het denken de ruiter.”⁽⁶⁾

Met andere woorden: we moeten het ongericht rusteloos begeertedenken zien te beteugelen. Als we naar de karakteristieken van de zeven denkaspecten kijken, kunnen we ons voorstellen dat we het meest in harmonie zijn als onze lagere aspecten ten dienste staan van de hogere. Dit betekent dus niet dat we de lagere denkaspecten niet nodig hebben, maar wel dat we pas echt volwaardig functioneren als deze dienstbaar zijn aan onze hogere denkaspecten. Zo zouden we ons kunnen oefenen om niet alleen de wereld om ons heen, maar ook onszelf te observeren vanuit het idee van grenzenloosheid en de essentiële eenheid van alles.

Waar zijn we mee bezig, wat is echt belangrijk? Waar willen we nu echt aan bijdragen? Beschouw je rusteloze impulsen vanuit je hogere denkaspecten, loop jezelf niet voorbij en ontdek de samenhang van de ervaringen in je leven. Dat gaat niet van de ene op de andere dag, maar uiteindelijk bereik je een helderheid die je in staat stelt om denkpatronen te doorbreken.

Kortom: doorzie je eigen illusies en vervang ze door je hogere idealen, inzichten, mededogen en inspiratie. Als de ruiter in ons in zijn hogere denkaspecten leeft, is ons begeertepaard gewillig en is er *niets wat we niet aankunnen*. Maar deze stelling kunnen we pas echt goed onderbouwen

als we daarbij de uitgangspunten van verbondenheid en de wet van oorzaak en gevolg betrekken.

Ons web

Bij de meest alledaagse dingen staan we soms het minste stil. Maar in het licht van de grenzenloosheid en vooral de consequentie van verbondenheid van alles is dat toch heel belangrijk. Wij realiseren ons zeker niet alle consequenties van wat we doen en denken, maar groot of klein, invloed op de totaliteit is er *altijd*. Net als elke beweging die een vis in de oceaan maakt, bijdraagt aan de beweging van de oceaan.

Al onze handelingen hebben invloed op het geheel. Elk wezen, ieder mens is te zien als een knooppunt in een web en is via dat web verbonden met alle andere wezens. Elke handeling heeft uiteindelijk invloed op de beweging van het hele web en die invloed bestaat zeker niet alleen op het fysieke niveau. Het geldt evenzeer voor emotionele, psychische en mentale niveaus — ook al zijn die misschien wat minder zichtbaar. Juist de mentale invloeden zijn voor ons mensen het grootst. *Ideeën regeren de wereld*. De geschiedenis leert hoe een idee van één mens of soms een kleine groep mensen aan de wieg staat van wereldwijde veranderingen. We kunnen bijvoorbeeld denken aan de renaissance of aan allerlei revoluties, aan onafhankelijkheidsstrijd, de anti-apartheidsbeweging met Nelson Mandela, maar ook kortgeleden nog aan de opkomst van de internet-technologie. Los van de vraag of al die initiatieven nu positief of negatief zijn voor het geheel, ze begonnen allemaal met een aantal gedachten.

Karma, handeling en harmonie

Dat brengt ons bij de handelingen die erop volgen. De Theosofia verbindt een handeling direct aan het begrip *Karma*; als we 'Karma' letterlijk uit het Sanskrit vertalen, betekent het ook 'handeling'. Karma omvat een belangrijke basislering van de Theosofia: het is na wederbelichaming het tweede Juweel van Wijsheid. Karma is de wet van oorzaak en gevolg. Kort gezegd: wat we zaaien, zullen we oogsten.

Vanuit een wat ruimer perspectief gezien noemen we Karma de wet van *herstel van harmonie*. Omdat alles met elkaar verbonden is, komt er, als een handeling van een wezen niet in lijn is met dat geheel, op een passend moment een reactie om die harmonie weer te herstellen, waarbij het wezen met zijn vrije wil weer kan reageren om al of niet het evenwicht te herstellen.

Een belangrijke gevolgtrekking hiervan is dat de karakteristiek van de handeling ook bepaalt wat de karakteristiek van het gevolg is. Onzelfzuchtige handelingen vanuit een bovenpersoonlijke karakteristiek zullen andere gevolgen met zich meebrengen dan zelfzuchtige handelingen vanuit een persoonlijke karakteristiek.

Als we nu kijken naar de zeven denkaspecten en in hoeverre we die — gemiddeld — hebben ontwikkeld, is het duidelijk dat we bijna geen handeling doen die volledig persoonlijk of volledig bovenpersoonlijk is. Er is heel vaak sprake van een mengvorm. Zo'n dubbel motief zorgt ervoor dat er zowel een gelijke als een tegengestelde reactie op een handeling of gedachte volgt. Bijvoorbeeld: we willen iemand helpen, maar we willen ook dat anderen zien dat we helpen. De ander zal dan je hulp ook ervaren als niet helemaal oprecht.

Als we nu kijken naar de zeven denkaspecten en in hoeverre we die — gemiddeld — hebben ontwikkeld, is het duidelijk dat we bijna geen handeling doen die volledig persoonlijk of volledig bovenpersoonlijk is. Er is heel vaak sprake van een mengvorm. Zo'n dubbel motief zorgt ervoor dat er zowel een gelijke als een tegengestelde reactie op een handeling of gedachte volgt. Bijvoorbeeld: we willen iemand helpen, maar we willen ook dat anderen zien dat we helpen. De ander zal dan je hulp ook ervaren als niet helemaal oprecht.

Drie soorten gevolgen

Al onze handelingen, voortkomend uit persoonlijke of bovenpersoonlijke gedachten, brengen gevolgen teweeg. Maar dat gebeurt niet altijd direct. We kunnen drie soorten gevolgen onderscheiden:

1. gevolgen van oorzaken in *dit* leven of een *vorig* leven, die in *dit* leven uitwerken.
2. gevolgen van oorzaken in een *vorig* leven met een uitwerking pas in een *volgend* leven.
3. gevolgen van oorzaken in *dit* leven, maar met een uitwerking pas in een *volgend* leven.

De Theosofia gaat uit van de cycliciteit van het leven; er is grenzenloosheid, niet alleen in ruimte maar ook in tijd. Er is oneindigheid, in essentie zijn wij eeuwig. Het menselijk zelfbewustzijn zoals we dat in deze fase van evolutie hebben ontwikkeld, is nog niet in staat om die continuïteit te ervaren.

Toch kunnen we wel iets waarnemen van de keten van

oorzaak en gevolg over meerdere levens heen. Zo komen we soms bepaalde mensen tegen waar we direct een duidelijke ‘klik’ mee hebben. Je begrijpt elkaar zonder veel woorden; en de gedachte is eenvoudig dat je elkaar al kent: je komt elkaar opnieuw tegen. Het tegenovergestelde kan natuurlijk ook, dat je iemand tegenkomt waar je liever uit de buurt van blijft. Vanuit het perspectief van meerdere levens wordt dit soort dingen verklaarbaar. Het is dan interessant om te kijken naar de karakteristieken die ervoor zorgen dat we bij herhaling in bepaalde probleemsituaties verzeild raken. Door die karakteristieken te herkennen en te onderzoeken kunnen we effectief aan onszelf werken om dat te vermijden. Met de cycliciteit van het leven in het achterhoofd kunnen we inzicht krijgen in de keten van oorzaken en gevolgen die zich uitstrekt over meerdere levens heen.

Van oorzaken die we vanuit onze persoonlijkheid in dit leven leggen, kunnen we legio voorbeelden bedenken. Zeker als de gevolgen ons ook al duidelijk zijn. Maar het kan ook zijn dat bepaalde dingen nog niet direct tot uitwerking kunnen komen en pas later weer op ons pad komen. Zo’n ‘vertraagd’ gevolg kan zijn oorzaak vinden in dit leven, maar ook in een vorig. En met name die laatste vorm roept bij veel mensen de vraag op: “Waarom overkomt mij dit nu?”

Zo zaaien we ook oorzaken die pas in een volgend leven hun gevolgen gaan krijgen. Als we dit gaan inzien, zullen we veel bewuster met onze gedachten en handelingen omgaan. Vanuit de eeuwigheid bekeken gaan we dan ons leven heel anders zien.

De vrije wil

Het idee van handeling, Karma, is in feite de leer van de vrije wil. De wetmatigheid hierin werkt van binnen naar buiten. Simpel voorbeeld: we denken aan een bepaald persoon die we een tijd niet gesproken hebben, en ineens gaat de telefoon en hebben we die persoon aan de lijn. We realiseren ons dat niet, maar met onze gedachten en energie bouwen we een bepaald krachtenveld op waardoor dingen in beweging komen. Elke gedachte doet dus mee: zo weven we uit vrije wil ons lot. Waar het om gaat – zeker als we onze gedachtestroom bewuster willen sturen – dat we *zelf* het initiatief nemen, de *actieve* ruiters op het paard zijn.

Een uitspraak van een van de Meesters van Wijsheid en Mededogen is: *Karma is Ātma*.⁽⁷⁾ Daarmee wordt onder andere het goddelijke (Ātma) bedoeld van waaruit de vrije wil ontspringt, maar het wijst ook op de eenheid van alles.

Juist omdat we in essentie een zijn met alles, zijn we ook in staat om alle, in essentie goddelijke, vermogens die in de eenheid aanwezig zijn te benutten en daarmee onze functie in die eenheid steeds beter te vervullen. Zoals elke beweging van de dirigent een reactie van het orkest oproept, als hij zich ook volledig met dat orkest en alle muzikanten daarin vereenzelvigd, en hij ten dienste van hen handelt. Met elke blik en elk gebaar weet hij dan op het juiste moment de juiste tonen aan de orkestleden te ontlokken en brengt zo het geheel tot harmonie. Zo bezien is onze leefsituatie een veld voor innerlijke groei; groei in die zin dat deze op de eenheid en de harmonie van het geheel is gericht.

Op het moment dat we de wil voeden om meer van het grenzenloze naar buiten te brengen, wordt onze omgeving ook tot een veld dat ons stimuleert om onze karmische mogelijkheden te ontvouwen. Want uiteindelijk werkt de natuur altijd toe naar het bereiken van het ENE.

Liefde en haat

Als we nadenken over onze omstandigheden als een ‘veld van karmische mogelijkheden’, is het belangrijk te beseffen dat zowel liefde als haat bindende krachten zijn. Liefde vinden we vaak vanzelfsprekend. We omringen ons met waar we van houden, we hechten aan onze relaties, we herhalen allerlei handelingen waar we van houden. Dat worden langzaam maar zeker gewoontes en zo kunnen we ons karakter zien als een optelsom van al die gewoontes. Haat is echter net zo goed een bindende kracht. Mensen kunnen bijvoorbeeld zo walgen van een bepaald persoon en zijn ideeën, dat ze daar de hele dag over blijven praten. Ze houden er niet over op en hebben niet door dat hun aandacht gericht blijft op alles wat ze nu juist *niet* willen. We worden door dat negatieve *aangetrokken*. Zo kunnen onze gedachten en handelingen ook negatieve gewoontes worden.

Een voorbeeld: een bepaalde terugkerende vervelende situatie kan ertoe leiden dat je een patroon opbouwt om dat uit de weg te gaan, om dat te vermijden. Denk bijvoorbeeld aan een bepaalde dominantie van iemand in de naaste familie. Het kan zijn dat je dan een patroon ontwikkeld, een gewoonte om ermee samenhangende situaties uit de weg te gaan. Uiteindelijk maakt dat patroon je juist kwetsbaar voor dominant persoonlijk gedrag van een ander, want die ondervindt dan daar geen weerstand van. Terwijl jij dus eigenlijk liever dat soort figuren uit de weg gaat trek je ze in feite aan.

Hoe kunnen we daar nu bovenuit stijgen? Vanuit de een-

heid gezien is het dus juist interessant om te kijken naar de denkkarakteristieken die dan een hoofdrol spelen. In plaats van aandacht schenken aan de persoonlijke gedachten in zo'n situatie, zoals een gevoel van ergernis of een vluchtneiging, zou je ook een ideaal kunnen opbouwen. Hoe werk je goed samen? Hoe zou dat eruitzien?

Als iemand je dan bijvoorbeeld in een rol probeert te duwen die niet goed past, dan zul je, zonder ergernis, tegenwicht kunnen bieden met een inhoudelijk argument, vanuit een ideaal. Je doorbreekt dan het gewoontedenken. En indirect help je ook weer een ander, zonder die te veroordelen, om eventueel wat bewuster te worden van zichzelf. Door je te richten op bovenpersoonlijke idealen, op de eenheid en mededogend te zijn stijgt je boven persoonlijke voorkeur en persoonlijke afkeer uit. Zoals in het eerder geciteerde vers uit de *Tao Teh King* staat: voorkeur verneert ons. Het trekt ons omlaag, beneden het denkniveau waarop we eigenlijk bewust kunnen zijn.

De twee monniken

Die gedachte komt goed tot uitdrukking in het bekende Zen-verhaal over een oudere en een jongere monnik die op reis zijn. Zij komen bij een rivier en zien daar een aantrekkelijke jonge vrouw staan die zich afvraagt hoe ze naar de overkant komt. De oudere monnik ziet dat, neemt de vrouw op zijn rug, waadt door de rivier en brengt haar naar de andere oever (daar is die andere oever weer). Hij zet haar weer neer, de vrouw bedankt en de twee monniken vervolgen hun weg. Na verloop van tijd zegt de jonge monnik tegen de oudere: "Waarom deed je dat nu? Je weet dat er zoveel gevaar zit in de aantrekking van jonge vrouwen en dat we fysiek contact met hen moeten vermijden. Maar jij pakt haar gewoon op en draagt haar naar de overkant." De oudere monnik kijkt hem aan en zegt: "Nu dacht ik toch echt dat ik haar bij de andere oever had neergezet, maar kennelijk draag jij haar nog steeds met je mee."

Het verhaal is een mooi voorbeeld van mededogend denken en handelen zonder voorkeur of afkeur.

De cyclus uitgebreid

We hebben gezien hoe de cyclus begint bij onze gedachten, hoe het denken ons handelen bepaalt, hoe dit alles leidt tot onze gewoonten en – uiteindelijk – ons karakter vormt. Ik hoop dat die cyclus minstens zo'n effect heeft op u als op mijzelf toen ik die voor het eerst hoorde. Is het echt zo simpel dacht ik, en sindsdien kan ik hem niet meer vergeten.

We hebben gezien langs welke stappen ons karakter zich in dit leven verder ontwikkelt. Maar ook dat we dat karakter met al zijn verworvenheden meenemen naar een volgend leven, inclusief het totaal aan karmische gevolgen dat we niet kunnen overzien maar dat we wel hebben veroorzaakt. We bepalen dus zelf hoe en in welke omstandigheden wij incarneren in een volgend leven. Zo komen we tot een uitbreiding van die glasheldere cyclus waarin we zaaien en oogsten:

gedachte>handeling>gewoonte>karakter>reïncarnatie

Wij worden uiteindelijk altijd wat we denken. Daarom is het zo belangrijk, als we verandering willen, om bij het denken te beginnen. Er is niets dat ons 'zomaar' in een leven overkomt — niets is toeval vanuit de wetmatigheid van oorzaak en gevolg. Alles in ons leven is uiteindelijk terug te voeren naar onze vrije wil. Wij bepalen zelf de *actie*, maar wel als onlosmakelijk deel van het geheel. En de *reactie* vanuit het geheel stelt ons in staat om verder te komen.

Dit is een hoopgevende gedachte, want het betekent ook dat we principieel de wijsheid in ons dragen om met welke situatie dan ook om te gaan. En dat vermogen wordt meer en meer ook praktisch naarmate we de Buddha-natuur in onszelf ontdekken. Er is dus niets wat we niet aankunnen. Naarmate we deze visie in de praktijk leren toepassen, zullen we steeds meer veerkracht ontwikkelen. Daarmee kunnen we uiteindelijk elke omstandigheid zonder stress tegemoet treden.

Dit vraagt wel van ons dat we die Buddha-natuur verder trainen en ontwikkelen. Ons bovenpersoonlijk denken te voeden en leidend te maken, zodat onze persoonlijke gedachten daar dienstbaar aan zijn. H.P. Blavatsky schrijft hierover het volgende:

Begeer niets. Mor niet tegen Karma, noch tegen de onveranderlijke wetten der Natuur. Maar worstel slechts met het persoonlijke, het voorbijgaande, het vluchtige en vergankelijke.

Help de Natuur en werk met haar mee; en de Natuur zal u als een van haar scheppers beschouwen en zich voor u buigen.⁽⁸⁾

Geen afzondering, maar Wu Wei

Ook in de focus op de hogere denkkarakteristieken ligt voor sommige mensen nog wel een valkuil. In hun ijver zonderen mensen zich dan af van het leven van alledag en

zijn bezig met meditatie en hemelse bespiegelingen. Dat lijkt soms in isolatie te lukken. Maar als ze weer verder moeten in het gedruis van de samenleving, maken ze zich al snel weer druk over de deadlines van morgen. Het is echter juist de kunst om die focus gewoon in het hier en nu, in de praktijk van het dagelijks leven te behouden. In de *Bhagavad-Gītā* lezen we het volgende:

Verricht dus onverschillig voor de gevolgen hetgeen gij te doen hebt, want de mens die zonder gehechtheid handelingen volbrengt, bereikt het Allerhoogste.

Zelfs Janaka en anderen hebben door handelen volmaking bereikt.

Ook gij zou dus moeten handelen met het oog gericht op het welzijn der mensheid.⁽⁹⁾

Handelen in het hier en nu betekent de dagelijkse handelingen doen zonder daar een persoonlijke begeerte aan te koppelen. Gewoon doen wat nodig is.

Janaka zagen we in het vorige artikel als de koning die zijn verlichte staat ten bate van het geheel gebruikte, en deze ook heel goed kon combineren met het handelen als koning, in het hier en nu. In het Taoïsme noemen ze dit ook wel *Wu Wei* ‘handelen door niet te handelen’, wat wil zeggen: handel altijd in overeenstemming met de totaliteit. Handelen zonder gehechtheid aan resultaat is ook de meest natuurlijke vorm van handelen.

De Wijze maakt zijn zaak van Wu Wei en hij beoefent de leer zonder woorden.

Als het werk volbracht is hecht hij er niet aan. Juist omdat hij er zich niet aan hecht gaat de verdienste ervan niet van hem weg.⁽¹⁰⁾

Een Zen-verhaal tot slot, wat deze gedachten heel mooi weergeeft.

Meester Chao leidde een kleine tempel met enkele monniken. Op een gegeven moment meldt zich een jonge vrouw bij de tempel: zij wilde heel graag als non intreden. Dat gebeurde, maar na verloop van tijd werd deze non zwanger. In het dorp waar de tempel stond gingen er meteen allerlei geruchten rond. Niemand wist het precies, maar op een bepaald moment was iedereen ervan overtuigd dat meester Chao de vader moest zijn. De vader van de non, een zeer rijk man, ging naar hem toe en zei: “Als jij dat gedaan hebt dan moet jij ook het kind opvoeden.” Meester Chao zei alleen: “Is dat zo?”, en zweeg verder. Uiteindelijk

voedde hij wel het jongetje op. Na enkele jaren kreeg de vrouw, uiteraard nu geen non meer, wroeging en vertelde wie de werkelijke vader was. Haar eigen vader reageerde boos, voelde zich voor de gek gehouden, maar schaamde zich ook diep. Hij ging weer naar meester Chao en zei: “Ik heb een heel slechte dochter en jij blijkt dus niets met het kind te maken te hebben. Wat kan ik nu doen? Ik kan je tempel een hoop geld geven, maar mijn dochter blijft slecht.” Toen zei meester Chao weer: “Is dat zo?” Het kind verliet de tempel, maar vele jaren later trad de jongen als monnik in bij meester Chao en werd later zijn opvolger. Het verhaal van meester Chao is een prachtig voorbeeld van iemand die gewoon doet wat er gedaan moet worden, zonder zich bezig te houden met voorkeuren of afkeuren van anderen, eer of schande, ongeacht welke stress hem dat ook oplevert. Hij doet gewoon wat er gedaan moet worden, op de juiste manier.

Referenties

---

1. ‘Zen en de kracht van concentratie’, Artikel in *Lucifer*, jaargang 42, februari 2020, nummer 1, blz. 11-19.
  2. <https://blavatskyhouse.org/uploads/files/waarheid3niv.pdf>
  3. *Dhammapada* (leringen Gautama de Buddha) – Canto 1, vers 1.
  4. *Tao Teh King*, vers 13.
  5. E. Bomas, ‘Waarom (x7) hebben we het zo druk? En hoe komen we ervan af?’. Artikel in *Lucifer*, jaargang 40, april 2018, blz. 53.
  6. H.P. Blavatsky, *De Geheime Leer*, deel 1, Stanza V, Sloka 2.
  7. W.Q. Judge, ‘Transcription of the Two Letters from Master M.’ Opgenomen in *Echoes of the Orient*. 3 delen, Theosophical University Press, Pasadena 2009, deel 1, blz. lvi.
  8. H.P. Blavatsky, *De Stem van de Stilte*, Stichting I.S.I.S., Den Haag 1992, blz. 61.
  9. *De Bhagavad-Gītā*, Stichting I.S.I.S., Den Haag 1982, Hoofdstuk 3 over Karma-Yoga, vers 19-20, blz. 69.
  10. Zie ref. 4, vers 2.
-

Alle fysieke dingen weerspiegelen de patronen die in het astrale licht bestaan.

Het collectieve geheugen

Het astrale: het magazijn van onze ervaringen

Als je uitgaat van een etherisch gebied dat zich om en in de aarde bevindt, begrijp je beter allerlei psychologische raadsels en stoornissen. De psychologie zou een grote stap maken als ze uitgaat van dit astrale licht.

De huidige psychologie staat voor vele vraagstukken, die ze niet of nauwelijks kan oplossen. Het aantal verwarde mensen dat in het publieke domein voor problemen zorgt, neemt onrustbarend toe. Er zijn mensen met waanideeën en psychoses, al dan niet veroorzaakt door een overmatig gebruik van alcohol of drugs. Soms zijn de hallucinaties zo groot, dat mensen zich daardoor in gevaarlijke situaties begeven of anderen agressief bejegenen, terwijl ze van hun gedrag slechts uren later niets meer weten. Het lijkt alsof hun bewustzijn die gebeurtenissen niet vastlegt. Door de vergrijzing komen er ook steeds meer dementeren: mensen die elke herinnering kwijt lijken te zijn. Daarentegen zijn er mensen die niet van hun herinneringen af kunnen komen. Dit zijn mensen met het post-traumatische stresssyndroom (PTSS). De traumatische ervaring, uit hun jeugd of uit een oorlogssituatie, blijft zich maar aan het bewustzijn opdringen.

Hersenen

Hoe je deze psychische stoornissen en

aandoeningen verklaart, is afhankelijk van het mensbeeld. Wat is een mens? *Is een mens een lichaam of heeft hij een lichaam?* In het eerste geval zal je de oorzaak van deze kwalen, die vaak met veel leed gepaard gaan, in het lichaam zoeken en dan met name in de hersenen.

De materialistische psychologie brengt deze kwalen dan ook terug naar de werking van de hersenstof. Die hersenen zijn een uiterst gecompliceerd orgaan dat nog maar weinig van zijn geheimen heeft prijsgegeven, de vele moderne technieken waarmee we het doorvorsen ten spijt.

Als je de oorzaak van psychische problemen aan de hersenen toeschrijft, zoek je de oplossing ervoor ook in het brein. De medicijnen die psychiaters toedienen, zoals antipsychotica, beogen dan ook een invloed op de hersenen uit te oefenen, waardoor soms de klachten inderdaad afnemen, zij het meestal maar tijdelijk.

Toch menen wij dat de werkelijk oorzaak voor welk mentaal en psychisch probleem dan ook, niet in ons brein ligt.

Kerngedachten

- » Het astrale licht is een collectief gebied, waarin alle gebeurtenissen onuitwisbaar worden opgetekend. Het is een verzamelplaats van alles wat er gebeurt.
- » Het astrale licht heeft vele gradaties.
- » Er is een voortdurende interactie en uitwisseling van energieën tussen het astrale en fysieke gebied.
- » Je karakter of gemoedstoestand bepaalt tot welk deel van het astrale je wordt aangetrokken.
- » Bij verlies van de controle over het denken, zoals bij psychoses of druggebruik, open je je voor beelden uit het astrale. Die beelden interpreteer je dan verkeerd.

Een wereld achter de fysieke wereld

De verklaringen van het materialisme zijn ontoereikend. Ze worden naar ons idee voor een belangrijk deel ingegeven door het feit dat men geneigd is de hersenen met een computer te vergelijken. Maar de hersenen zijn geen computer en functioneren ook niet als zodanig. De hersenen zijn een levend orgaan waarin voortdurend cellen sterven en nieuwe geboren worden. Hoe zouden die verdwijnen- en verschijnende cellen als geheugen kunnen dienen! De Theosofia leert dat de hersenen een schakel of een antenne zijn naar iets wat erachter en erdoor werkt. Het voornaamste gemis van de materialistische psychologie is volgens ons dat ze niet wil overwegen dat er meer is dan de fysieke stof. De wetenschap zou een grote stap vooruit maken als ze dat wel zou doen.

Laten we eens kijken tot wat voor nieuwe inzichten en verklaringen je kunt komen, als je als *hypothese* hanteert dat achter of in de fysieke wereld er een andere, etherischer wereld is. Die wereld of die sfeer staat niet los van de ons bekende wereld, maar is niet voor de fysieke zintuigen waarneembaar.

Ook in de natuurkunde gaat men uit van onzichtbare krachten, van natuurwetten, zoals de wet van de zwaartekracht. We kunnen wel de werking van die wetten beschrijven, maar kennen hun oorzaak niet.

Zo zouden we ook van een achter de verschijnselen staande wereld kunnen uitgaan en kijken of we daarmee zaken als psychose, hallucinaties en visioenen kunnen verklaren.

Wanen zijn een realiteit voor mensen die ze hebben

Wat opvalt bij mensen die lijden aan psychoses of wanen, is dat ze ervan overtuigd zijn dat wat ze zien of horen werkelijk is. Het heeft geen enkele zin met hen te discussiëren dat ze waanvoorstellingen hebben en dat de werkelijkheid anders is. Ze twijfelen er niet aan dat wat ze waarnemen echt is, ook al is dat voor anderen onzichtbaar of onhoorbaar. Als je hun hallucinaties verklaart door een bepaalde hersenafwijking of door te veel of te weinig aan bepaalde stoffen in het brein, dan ontken je ten enenmale dat iemand met een psychose iets ziet of hoort wat er voor hem werkelijk is. Maar als dat nu eens niet waar is en hij werkelijk iets waarneemt, zij het niet met de fysieke zintuigen. Er moet dan klaarblijkelijk een gebied zijn, waarvan, als je er gevoelig voor bent, je bepaalde zaken kunt aantrekken. Iemand kan met zijn bewustzijn in dat gebied vertoeven, daardoor stemmen horen, beelden zien, 'opdrachten' van wezens krijgen, enzovoort. Het kan ook zo zijn, in het

geval van een posttraumatische stress-stoornis PTSS, dat je voortdurend weer in een wereld terugkeert, waar je die ervaring hebt opgeslagen. In die wereld ben je hulpeloos voor iets heel afschuwelijks, wat je ooit meegemaakt hebt en wat je steeds oproept en ervaart. Ofwel, je leeft daadwerkelijk in je trauma uit het verleden. Dat trauma is een dagelijkse realiteit voor je.

Maar het kan ook zo zijn, dat je vrijwel volledig van een bepaald deel van dit gebied bent afgesneden, zodat je vrijwel geen enkele herinnering meer hebt aan (fasen van) je eigen verleden, zoals dat bij demente ouderen het geval is.

Het astrale licht

De Theosofia leert dat onze fysieke wereld feitelijk niets anders is dan de grofste laag van een astrale wereld. Die astrale wereld bestaat net als onze wereld uit bouwstenen, die echter van een dusdanig etherisch gehalte zijn, dat ze voor onze fysieke zintuigen niet waarneembaar zijn. In onze huidige tijd, waarin het bekend is dat zoveel bestaande zaken niet zintuiglijk waarneembaar zijn, zou deze gedachte niet heel moeilijk hoeven te zijn. Zoals bepaalde stralingen door stenen muren kunnen gaan, zo is de astrale stof van een andere, subtielere geaardheid dan de fysieke stof. Het astrale is daarom zowel in als rond de fysieke wereld. Dit astrale licht is een *collectief gebied*, waarin alle gebeurtenissen onuitwisbaar worden opgetekend. Nu hebben mensen natuurlijk talloze in karakteristiek zeer verschillende ervaringen. Elke ervaring wordt opgeslagen in een in karakteristiek overeenkomstig gebied. Om het in beeldspraak te zeggen: voor elke specifieke ervaring is een speciaal laatje. In principe is het astrale licht toegankelijk voor alle mensen. We kunnen uit elke 'afdeling' weer de informatie putten als we weer die specifieke gemoedstoestand in onszelf kunnen oproepen. Naarmate we iets zelfbewuster ervaren wordt de indruk ook sterker, waardoor het ook gemakkelijker is het weer op te roepen.

Alle gedachten, gevoelens en daden van alle mensen maken een indruk in dit astrale gebied. Het is dus een verzamelaarsplaats van alles wat op aarde gebeurt. Het wordt daarom wel vergeleken met een *beeldengalerij*, omdat het de indrukken van alle gedachtebeelden die ooit gedacht zijn, bevat. Je zou het ons collectieve geheugen kunnen noemen, omdat het is samengesteld uit het gezamenlijke denken van mensen.

Denken is het waarnemen van gedachtebeelden. Het menselijke bewustzijn richt zich op een gedachte of enkele gedachten, neemt die waar en versterkt daarmee ook de gedachte. Andere denkers kunnen daardoor ook gedach-

ten gemakkelijker waarnemen, als ze tenminste eenzelfde karakteristiek hebben. Aldus gaan gedachten van de een naar de ander en worden in gezamenlijkheid ideeën gevormd en dus in gezamenlijkheid indrukken gemaakt in het astrale gebied.

Nu word je nooit willekeurig tot een bepaalde astrale indruk aangetrokken. Je roept alleen die beelden op, die overeenkomen met karakteristieken in jezelf. Dus iemand die geen haat kent, zal nooit aangetrokken worden tot haatvolle gedachten. En iemand die altijd positief en constructief in het leven staat, zal nooit tot een cynisch, nihilistisch astraal beeld oproepen.

Denken is een proces waarin je voortdurend gedachten uitzendt en ontvangt. Overeenkomstig de karakteristiek van de uitgezonden gedachten, ontvang je gedachten. Denk je gedachten in een bepaalde gemoedstoestand en met een bepaalde kleuring, dan zul je gedachten en gevoelens van dezelfde karakteristiek ontvangen. Als je bijvoorbeeld een neiging tot melancholie hebt, dan open je in je bewustzijn een deur waardoor je gemakkelijker melancholieke indrukken uit het astrale licht waarneemt.

Interactie tussen het astrale en fysieke gebied

Het astrale gebied staat niet los van onze fysieke wereld. Integendeel, het is de grondslag voor onze wereld. Er is een voortdurende interactie en uitwisseling van energieën tussen deze twee gebieden. Zoals gezegd maakt elke gebeurtenis een afdruk in het astrale, maar omgekeerd worden wij ook voortdurend door de astrale wereld beïnvloed. Het leven 'vloeit' zowel van 'boven' naar 'beneden', als van 'beneden' naar 'boven'. Eigenlijk is onze wereld niets anders dan het grofste deel of het bezinksel van de astrale materie.

Het astrale gebied is niet homogeen. Het heeft verschillende, kwalitatief andere gelaagdheden. Vlak bij het fysieke gebied is het vervuild door lagere menselijke karakteristieken, zoals menselijke zelfzuchtige begeerten en gevoelens. Het is daar niet prettig toeven. Er zijn ook neutrale subafdelingen. De hogere delen ervan grenzen aan de spirituele werelden, *Ākāśa* genoemd. Het astrale is feitelijk de neerslag van *Ākāśa*. Ook daarin kunnen we vertoeven als we in onszelf een edele, onzelfzuchtige karakteristiek ontwikkelen. Bovenpersoonlijke, intellectueel-abstracte, inzichtelijke en eenheidsgedachten worden hierin vastgelegd. De verschillende gelaagdheden in het astrale gebied corresponderen met de verschillende karakteristieken in ons bewustzijn. De meer op het aardse gerichte bewustzijnsaspecten, zoals bepaalde emoties en begeerten, horen thuis in de lagere regionen van het astrale, terwijl onze meer

onzelfzuchtige, begripsvolle en spirituele aspecten tot de sfeer van *Ākāśa* behoren. Er zijn geen scherpe grenzen. De ene sfeer gaat geleidelijk over in de andere.

Feitelijk kan geen enkel natuurlijk fenomeen op aarde afdoende verklaard worden zonder het astrale licht daarbij te betrekken. Dat geldt evenzeer voor psychische kwalen. Waanbeelden, hallucinaties en visioenen ontstaan doordat mensen beelden uit het astrale waarnemen.

Zijn waanbeelden reëel?

Mensen die door hetzij drugs-, hetzij alcoholgebruik of een psychose aan waanvoorstellingen lijden, nemen wel degelijk iets waar. Het zijn geen waarnemingen met de fysieke zintuigen maar met het bewustzijn. Het bewustzijn schouwt in het astrale licht en neemt iets waar.

Dat wil overigens niet zeggen dat wat deze mensen van de waarnemingen *ervaren* ook conform onze werkelijkheid is. Dat is zeker niet het geval. Waarom is dat zo? Omdat ze de waarnemingen, de beelden die ze ontvangen, in de meeste gevallen verkeerd interpreteren. Hoewel ze zelf van het tegendeel overtuigd zijn, is de verklaring van de beelden die ze zien veelal verkeerd. Het is *hun* werkelijkheid. Laat ik dit proberen uit te leggen met een voorbeeld uit onze fysieke wereld. Bijna iedereen heeft wel eens een vallende ster gezien. Weet je niets af van astronomie, dan denk je dat je werkelijk een ster hebt zien bewegen. Die interpretatie is echter onjuist. Je hebt hier te maken met een meteoriet of een ander object dat in de dampkring van de aarde komt, verbrandt, wat bij ons *de indruk* doet ontstaan dat een ster valt.

Nu zijn er tamelijk veel mensen die geen kennis van sterrenkunde hebben. Zij zijn dus *collectief* onderhevig aan de 'illusie van de vallende ster'. Naarmate meer mensen dit menen, wordt de indruk hiervan in het astrale sterker, dieper en helderder. Let wel: het verschijnsel op zich is reëel. Er is werkelijk een lichtflits aan de nachtelijke hemel. Maar de verklaring ervoor klopt niet.

Collectiviteit van de waarneming

Feitelijk doet zich hetzelfde voor bij een hoop mensen die een waarneming doen in het astrale gebied. Zoals gezegd heeft dat gebied een groot aantal gelaagdheden. Het is als een huis met vele kamers. Je wordt precies tot die kamer aangetrokken, die correspondeert met je karakter, of de toestand van bewustzijn waarin je op een bepaald moment verkeert.

Om een voorbeeld te geven. Horrorfilms zijn populair. Er worden de meest afschuwelijke beelden vertoond, die,

ondersteund met bepaalde muziek, bij de kijker de schrik om het hart doen slaan. Mensen zijn vreemde wezens. Juist datgene wat hun afkeer inboezemt en wat angst oproept, heeft een sterke aantrekkingskracht. Hoewel sommige mensen er slapeloze nachten van krijgen, blijven ze toch naar deze films kijken. Nu maakt elke gedachte een indruk in het astrale licht. Je kunt je dus voorstellen dat naarmate meer mensen deze horrorfilms bekijken, deze ‘afdeling’ van het astrale sterker en groter wordt.

Stel je nu voor dat een fan van deze films de controle over zichzelf verliest, bijvoorbeeld omdat hij onder invloed van drugs is, hoge koorts of een psychose heeft. Hij wordt dan aangetrokken tot dat deel van ons collectieve geheugen, waarin deze beelden opgetekend zijn. Hij wordt daartoe aangetrokken, omdat hij er eens een sterke affiniteit mee heeft opgebouwd. Hij kan er zelfs in zijn slaap toe worden aangetrokken, met een nachtmerrie als gevolg. Als iets in je bewustzijn geknapt is, waardoor de hogere delen niet meer actief zijn, kun je deze beelden als werkelijkheid gaan zien. Je kunt ze niet relativiseren of in een juiste context plaatsen en wordt er als het ware door opgeslurpt.

Geen controle over het denken

In feite zijn alle psychische kwalen, hoe verschillend ze ook mogen lijken, toe te schrijven aan een al dan niet tijdelijk verlies van controle over het denken, waardoor de beelden uit het astrale ongefilterd en ongecontroleerd het menselijke bewustzijn overweldigen. Zoals gezegd is denken het zenden en ontvangen van gedachten. Als je onzelfbewust gedachten uitzendt, bijvoorbeeld door passief ideeën te geloven of zonder bewust na te denken bepaalde handelingen verricht, dan ontvang je ook ongevraagd gedachten van diezelfde kwaliteit. Bij beheersing van het denken, als je weet wat je uitzendt, kan men zich bewust afsluiten voor delen van het astrale of zich juist bewust richten op datgene waarvoor men kiest het te willen waarnemen. Als het denken niet of onvoldoende beheerst wordt, kan men ongewild in bepaalde delen van het astrale licht vertoeven of erin verdwalen.

Neem het geval van PTSS. Mensen die hieraan lijden, kunnen maar niet van hun traumatische ervaring loskomen. Ze hebben een poort wagenwijd opgezet, waardoor de in het astrale opgetekende traumatische ervaring hen voortdurend blijft pijnigen.

Bij demente ouderen doet zich het omgekeerde voor. De hogere delen van het denken hebben zich goedgevoelt teruggetrokken. De mogelijkheden om zich uit te drukken zijn hun ontnomen. Ze kunnen zich niet meer manifesteren.

Er is iets geknapt. Dat kan tot gevolg hebben dat een mens niet meer naar de ‘astrale onderafdeling’ kan gaan, die de indrukken uit zijn verleden bevat. Zo iemand kan overweldigd worden door allerlei astrale beelden die hij niet juist interpreteert, wat weer tot angst en waanideeën kan leiden. Het kan ook gebeuren dat hij zich juist volledig opent voor de indrukken in het astrale die hij in zijn jeugd gemaakt heeft, waardoor hij denkt dat hij nog jong is.

Zoals we hierboven al zeiden, is het karakter bepalend voor de invloed die je ondergaat. Zelfs als je dement bent, maar gedurende je hele leven een toonbeeld van opofferingsgezindheid en menslievendheid bent geweest, zul je automatisch de invloed ondergaan van de meer lieflijke stromen uit het astrale, ook al herinner je je niet meer wat je in het verleden gedaan hebt.

Zich iets herinneren is de zelf gemaakte indrukken in het astrale ‘opzoeken’. Soms gebeurt zoiets spontaan. Als je je oude woning bezoekt of oude schoolvrienden ontmoet en er daardoor weer een karakteristiek uit het verleden wordt gestimuleerd, ga je ineens terug naar dat deel van het astrale waarin die indrukken zijn opgeslagen. Je herinnert je weer allerlei vergeten details van je jeugd.

Collectieve verantwoordelijkheid

In geval van stoornissen opent men zich voor bepaalde delen in het astrale licht, die men vervolgens verkeerd interpreteert. Die indrukken zijn nooit door slechts één individu in het astrale opgebouwd. We beïnvloeden elkaar voortdurend.

Om het voorbeeld van die horrorfilms verder uit te werken. Het is niet ondenkbaar dat de regisseur en de acteurs in die films op geen enkele wijze zijn aangedaan door de films die ze gemaakt hebben. Zij herinneren zich wellicht met een glimlach het nepbloed en lachen om de zogenaamde zombie die in de film afschuw moest oproepen. Zij hebben geen nachtmerries. Ook iemand die nogal nuchter is, heeft geen last van die films. Toch hebben zij allen bijgedragen aan het astrale beeld. Als iemand zich voor deze indrukken heeft geopend en die beelden een bovenmatige werkelijkheid toekent, dan zijn zij er medeverantwoordelijk voor. Zeker in de moderne samenleving, met massacommunicatie en sociale media, bouwen mensen, levend op verschillende plekken op aarde, aan hetzelfde astrale beeld. Mensen over de hele wereld hebben bijvoorbeeld een reële of irreële angst voor het coronavirus. Zodoende maken ze een collectief astraal beeld.

Ik wil er maar mee zeggen, dat de gehele samenleving medeverantwoordelijkheid draagt voor al die mensen die

psychisch lijden. Zo kun je je niet zonder gevolgen vermaken met bijvoorbeeld gruwelfilms. Evenmin zal het koesteren van rancune, haat en agressie nooit zonder gevolgen blijven, zelfs niet als je die haat niet omzet in daden. Immers, door het denken van gedachten laten ze hun indruk achter, of versterken ze de al bestaande indruk.

Snelle verandering van gemoedstoestand

Kennis omtrent de sterke invloed die astrale beelden op ons kunnen uitoefenen, verandert onze visie op een groot aantal psychische zaken. Je begrijpt dan ook beter hoe het kan dat mensen zo snel van de ene bewustzijnstoestand in de andere kunnen overgaan. Veel mensen die in de psychiatrische zorg werken hebben ervaren hoe cliënten van het ene op het andere moment van gemoedstoestand kunnen veranderen. Ze zijn vriendelijk aan het praten en in een oogwenk, zonder dat er een aanwijsbare oorzaak is, veranderen ze in een agressief en gewelddadig mens.

Het regelmatig veranderen van gemoedstoestand is ook belangrijk met betrekking tot het vraagstuk van euthanasie. Onlangs is vastgesteld dat de doodswens van met name ouderen helemaal niet zo duurzaam is. Als iemand een weekend alleen in zijn appartement heeft gezeten, dan meent hij in alle oprechtheid dat de dood voor hem het beste is. Maar als hij de maandag daarop een leuk gesprek met zijn buurman heeft, dan is die doodswens er niet meer. Met name bij mensen die iets voor een ander konden gaan betekenen, blijkt de wens om te sterven te verdwijnen. Ze hebben zich dan simpelweg geopend voor een ander deel van het astrale.

Meester over het denken is meester over de astrale invloeden

De oplossing van het grote psychische lijden van zoveel van onze medemensen ligt in het trachten het denken te beheersen. En voor alle duidelijkheid: beheersen wil niet zeggen dat je iets wegdrukt. Nee, we moeten meester zijn over onze gedachten. En dat kan alleen maar als we leven in de hogere delen van ons denken, waarmee we de lagere kunnen *besturen*. Dan zullen we alleen in die delen van het astrale – of nog beter: *Ākāśa* – verblijven, waarvoor we bewust gekozen hebben.

Nu is het voor een psychiatrische patiënt uiteraard heel moeilijk dat meesterschap te verkrijgen. Vaak zijn de hogere delen (tijdelijk) afwezig. Je hebt er geen toegang toe. Dit kan bijvoorbeeld door het overmatige gebruik van drugs. Niettemin zal de genezing hierop de nadruk moeten leggen. De huidige psychiatrie zoekt het genezingsproces vooral

in de hersenen. De hersenen zijn echter, zoals hiervoor gezegd, een schakel, een *interface*, tussen de fysieke en de astrale mens. Ze geleiden de indrukken van het astrale naar het fysieke en omgekeerd. Beelden en indrukken uit het astrale worden via het brein ‘vertaald’ naar de uiterlijke wereld. Medicijnen of drugs remmen of stimuleren deze overdracht. Slik je bijvoorbeeld antidepressiva, dan worden bepaalde gevoelens geremd. Dat wil niet zeggen dat die gevoelens er niet meer zijn, maar ze kunnen zich niet uiten. Mensen die deze middelen slikken, worden daarom hun depressieve gedachten niet gewaar, maar ze ‘voelen’ vaak überhaupt niet zo veel meer. Drugs en alcohol daarentegen zetten de poort vaak wagenwijd open voor allerlei gevoelens en beelden. Zo kan een stil en verlegen iemand onder invloed van alcohol veranderen in een expressieve durfal. Deze eigenschappen worden niet door de alcohol gecreëerd, maar de alcohol zorgt ervoor dat ze zich uiten, meestal tot schade van de persoon in kwestie.

Medicijnen kunnen daarom nooit een duurzame oplossing bieden. Ze hebben wel een effect op de hersenen. Ze ‘dempen’ of ‘stimuleren’ bepaalde processen in het brein, waardoor astrale invloed niet of juist wel in ons gestalte krijgt.⁽¹⁾ Het spreekt voor zich dat dit alleen tijdelijk kan werken. De echte genezing ontstaat als iemand niet meer tot die delen van het astrale wordt aangetrokken, die hem doen lijden.

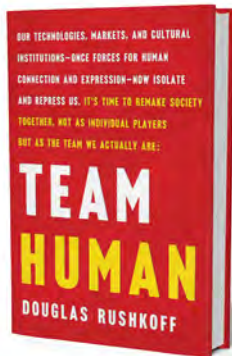
Niet alleen patiënten verdwalen soms in de doolhof van het astrale. Hoe vaak gebeurt het niet dat iemand in woede iets zegt of doet, waarvan hij later ontzettend veel spijt heeft. Zo iemand zet dan plotseling een venster in zijn bewustzijn open, waardoor een sterke astrale storm naar binnen waait.

Als je tot een volledige beheersing van het denken komt, kun je je in die delen van het astrale ophouden, waarvoor je zelfbewust kiest. Je kunt dan zelfs zelfbewust ‘reizen’ in het astrale licht en op duizenden kilometers afstand van waar je fysieke lichaam zich bevindt, dingen waarnemen of communiceren met iemand. Dit is alleen mogelijk voor degene die Meester over zijn denken is. De meeste mensen, die nog lang niet zo ver zijn, kunnen toch beginnen het denken te controleren door vanuit hun bovenpersoonlijke aspecten de wereld te beschouwen.

Referentie

1. Zie hiervoor: S.C.; Stoffelijke en bewustzijnsveranderingen, deel 3. Hoe werken medicijnen? Artikel in *Lucifer*, jaargang 31, februari 2009, nummer 1, blz. 11-17.

Team Human

Een manifest voor menselijkheid in de digitale tijd

Een bevriend Amerikaans Theosoof gaf ons tijdens de ITC in Wheaton afgelopen augustus het boek *Team Human* cadeau.⁽¹⁾ Het is een manifest van de Amerikaanse schrijver, denker en mediawetenschapper Douglas Rushkoff en roept op tot meer menselijkheid en verbinding.

In Nederland zou je Rushkoff kunnen kennen van de Tegenlicht-documentaires op de VPRO, waar hij meermaals in figureert. In *Team Human* reflecteert hij op onze tijd, waarin het kapitalistisch systeem in combinatie met alle technologie ervoor lijkt te zorgen dat mensen verder van elkaar af komen te staan. Het is verrassend dat deze moderne denker de cycliciteit van het leven aanhaalt en dat ook de naam Blavatsky terugkomt in zijn boek, al is het in een bijzin. Vanuit de Theosofie zou je kunnen zeggen 'hoe kan het ook anders' als je een manifest schrijft waarin je vraagt om meer menselijkheid en aandacht voor menselijke waarden. Maar het is hoopgevend dat een populaire schrijver ideeën als reïncarnatie en karma in een toegankelijk actueel betoog voor een breed publiek naar voren brengt.

Team Human bestaat uit honderd heldere, kernachtige, vlot geschreven

en met noten onderbouwde stellingen verspreid over veertien hoofdstukken. Rushkoff begint met de vaststelling dat onze moderne informatie- en communicatietechnologie, onze economische markten en onze culturele en maatschappelijke instellingen niet leiden tot meer menselijkheid en verbondenheid, zoals ooit bedoeld, maar in veel gevallen zelfs tot het tegenovergestelde. Onze instituten en de door hen ingezette technologieën gaan volgens Rushkoff te vaak uit van een cynisch en negatief mensbeeld, waarbij de mens neergezet wordt als een wezen dat vaak niet zo intelligent en vredelievend handelt. Het gevolg is dat technologie, en met name digitale technologie, zoals sociale media, internetplatformen, maar ook de gedigitaliseerde dienstverlening van veel van onze instituties, mensen eerder van elkaar verwijderd dan samenbrengt. Soms zelfs wordt technologie als repressiemiddel ingezet. Om dit tij te keren en tot een maatschappij en tot technologie te komen die menselijker is, moeten we volgens Rushkoff weer uitgaan van wat ons mens maakt. En voor hem is het uitgangspunt dat mens-zijn een teamsport is. Verbonden zijn met anderen is essentieel. En niet alleen voor

Kerngedachten

» Volgens Douglas Rushkoff leiden de huidige economische en technologische ontwikkelingen tot een steeds geringere verbondenheid tussen mensen.

» Hij schetst in *Team Human* als alternatief: ons zelfstandig denken combineren met het besef dat we ingebed zijn in het geheel, meebewegen met de cyclische natuur, en starten met lokale initiatieven.

mensen is samenwerking essentieel, in de hele natuur is samenwerking alomtegenwoordig. Het vroegere beeld van de *Survival of the fittest* is door de meeste biologen achterhaald, schrijft hij.⁽²⁾

Hoe zijn we weggedreven van dit mensbeeld? Rushkoff noemt een aantal factoren:

- de opkomst van het individualisme,
- het blind staren op (de beloften van) technologie, voortkomend uit een mechanisch wereldbeeld en een bijbehorende utilistische levensfilosofie; een levensvisie waarin alles wordt afgewogen tegen het directe praktische nut voor het bevredigen van – met name materieel gerichte – behoeften,
- en het kapitalistische systeem.

Hier zou je een bepaalde samenhang in kunnen zien, maar deze maakt Rushkoff niet expliciet.

Zijn redenering is grofweg dat de markteconomie ons met een belofte van autonomie en persoonlijk succes verleidt om op uiterlijke producten gericht te zijn in plaats van op elkaar. Terwijl die nieuwe spijkerbroek natuurlijk niet kan waarmaken wat de reclame erover ons voorspiegelt. En al zou het beeld in de reclame uitkomen, dan zou het ons niet werkelijk gelukkig maken. Individueel succes, zonder verbinding met anderen, heeft nog nooit tot duurzaam geluk geleid.

Het kapitalisme is de drijvende factor achter dit droombeeld. Geld is ooit uitgevonden als simpel ruilmiddel om markten beter te laten werken. Het werd echter een doel op zich toen mensen het gingen uitlenen in ruil voor meer geld. Dit principe – dat kapitaal wordt uitgeleend in ruil voor vermeerdering – speelt in onze economie nog steeds een belangrijke rol. Daarom moet de economie ‘groeien’. De oorspronkelijke bedoeling van de economie – hoe je door de tijd heen tot een evenwichtige verdeling komt van beschikbare levensmiddelen om te zorgen dat iedereen in de samenleving in zijn primaire levensbehoeften kan voorzien – is daarmee uit beeld geraakt. Na het van middel tot doel verheffen van geld, wat in feite een abstractie is, zijn dingen verder geabstraheerd zoals bedrijven, aandelen en derivaten en zijn zo steeds verder van de mens af gaan staan, stelt Rushkoff. De mens is bovendien een van de productiemiddelen geworden in dit kapitalistische systeem.⁽³⁾

Maar uiterlijke groei, in tegenstelling tot de innerlijke, kan niet oneindig doorgaan. Alles wat zich manifesteert in de natuur is cyclisch.

Rushkoff wijdt een heel hoofdstuk (Spiritualiteit en Ethiek)

aan cycliciteit. Hij legt uit dat cycliciteit en circulariteit het uitgangspunt was voor de meerderheid van de mensheid gedurende het grootste deel van de geschiedenis. Pas recentelijk is met de moderne godsdiensten tijd ‘lineair’ geworden en is het beeld ontstaan dat het leven eenmalig zou zijn. Rushkoff zet daar de ideeën van reïncarnatie en karma tegenover, via een weliswaar wat beknopte uitleg. Hij legt echter goed uit hoe het idee van eenmaligheid de oorzaak is van de ongebreidelde zucht naar groei, focus op de korte termijn en het uitputten van natuurlijke hulpbronnen als gevolg.

Mensen gingen geloven in lijnen in plaats van in cirkels, schrijft hij. Om misverstand te voorkomen zou het goed zijn als Rushkoff de innerlijke progressie van het bewustzijn toe had gevoegd aan het beeld van cycliciteit, zodat duidelijk is dat deze spiraalsgewijs verloopt, maar daar nam hij niet de ruimte voor. En als hij het idee van de samengesteldheid van bewustzijn erbij zou betrekken, zou zijn analyse nog sterker worden.

Toch benoemt hij wel hoe via het uiterlijke monotheïstische Jodendom en Christendom het goddelijke buiten de mens zelf is komen te staan. Ook wijst hij op de worsteling in de mens zelf om het spirituele ideaal na te leven. Als voorbeeld noemt hij de auteur Frank Baum van *The Wizard of Oz*. Enerzijds was hij een volgeling van Blavatsky, maar anderzijds was hij de oprichter van het eerste tijdschrift over etalages en winkelstrategieën voor warenhuizen.

Hoe kunnen we tot verandering komen? Rushkoff pleit voor een renaissance in plaats van voor een revolutie. Revolutie claimt iets nieuws, terwijl het meestal alleen de machthebbers verandert en de machtsstructuur intact laat, zegt hij. Een renaissance daarentegen is de wedergeboorte van oude ideeën. En waar de vorige renaissance ons een driedimensionaal beeld van de wereld gaf in plaats van een tweedimensionaal beeld, onder andere met de herontdekking van het perspectief in de kunst en het loslaten van het beeld van de aarde als platte schijf, zo kan de komende renaissance ‘ons van een wereld van objecten tot een van verbinding en patronen brengen’. Daarin is ons beeld van de wereld als die van een ‘fractal, waarin elk deel het geheel reflecteert. Niets kan geïsoleerd of buitengesloten worden omdat het altijd deel zal zijn van het grotere systeem.’ Zo bedden we ook de waarde van het individualisme uit de laatste renaissance in binnen de waarde van het collectivisme. ‘De sleutel tot het ervaren van iemands individualiteit is het waarnemen van de manier waarop het in het geheel wordt weerspiegeld, en

daarop, resoneren met iets dat groter is dan jezelf.' Naast dit wereldbeeld moeten we verder leren om met de (cyclische) natuur mee te werken. Rushkoff vergelijkt dit met leren raften. Je faalt als je toegeeft aan de neiging om weerstand te bieden aan de stroming, terwijl je juist goed kan sturen als je met de stroom meebeweegt. Tot slot drukt hij ons op het hart om vooral lokaal te beginnen, met kleine initiatieven met de mensen om ons heen in onze directe omgeving. 'Vind de anderen' zo besluit hij.

De probleemstelling van *Team Human* is erg uitgebreid en zijn analyse is soms wat negatief. Zo krijgen de goede kanten van technologie en mensgerichte organisaties, die er natuurlijk ook volop zijn, weinig aandacht. En ondanks de hoeveelheid voetnoten bij zijn stellingen, zijn er bij zijn onderbouwing veel aannames. Zijn gedachtegang is meer associatief dan dat er een logische redeneerlijn in te vinden is. Maar het is dan ook een manifest. Zijn punt is vooral dat de mens teveel losgekomen is van zijn verbondenheid met anderen en dat punt wordt overtuigend gemaakt, met herkenbare voorbeelden die tot nadenken stemmen. En het is interessant om te zien dat in zijn po-

ging om een positief alternatief neer te zetten je, al is het voorzichtig, alle drie de theosofische grondstellingen kunt herkennen: eenheid, cycliciteit en wederkerigheid en 'zo boven, zo beneden'.

En in lijn met de Theosofie is ook Rushkoff op de lange termijn optimistisch: omdat alles nu eenmaal met elkaar verbonden is wordt uiteindelijk ook 'de wetenschap gedreven richting het domein van moraliteit, karma, circulariteit en tijdloosheid'.

Referenties

---

1. D. Rushkoff, *Team Human*, W.W. Norton Company, 2019 (Engelstalig).
  2. B. van den Noort, 'Hoe 'de strijd om het bestaan' steeds meer uit de mode raakt'. Artikel in *Lucifer*, jaargang 40, april 2018, blz. 53.
  3. Meer over het onderscheid tussen een materialistische en een spirituele economie, zie B. Landsbergen, *Onze huidige economische orde voorbij*, Stichting I.S.I.S., Den Haag 2016.
-

De Geheime Leer

De Theorie van Alles

Online Symposium - 13 September 2020

Lezingen en workshops

1. Grenzenloos leven
2. Mensen: vonken van eeuwigheid
3. Samenwerken: groeien in eenheid

Complotdenken

Een van de bijverschijnselen van de coronacrisis is een toename van het aantal complotdenkers. Het verschijnsel op zich is niet nieuw, maar het heeft een enorme boost gekregen door de pandemie. Hoe is dit te verklaren en wat kunnen we eraan doen?

Een wereldomspannende ramp roept vele reacties op. Behalve de mainstream verklaring van hoe de pandemie is ontstaan en hoe we ons moeten gedragen, zijn er allerlei alternatieve verklaringen. Het virus zou bewust gemaakt zijn om de wereldbevolking terug te brengen tot 500 miljoen. Er zou voor elke wereldburger een vaccin worden ontwikkeld, waarmee de machthebbers controle over mensen zouden hebben. Wie die machthebbers zijn is niet geheel duidelijk; sommigen noemen China, anderen de Verenigde Naties. Het virus wordt ook in verband gebracht met het 5G-netwerk. Er is ook een idee dat het virus helemaal niet bestaat en door machthebbers verzonnen is. Regeringen zouden het niet bestaande virus gebruiken om de bevolking te onderdrukken en allerlei democratische rechten in te perken of af te schaffen.

We noemen iets een complottheorie als er geen enkel empirisch bewijs voor de theorie is en als er wordt uitgegaan van een achterliggend plan van machthebbers, dat de bevolking

niet mag kennen, maar dat uiteindelijk sterk in ons aller nadeel uitpakt. Hoe zou het komen dat dit complotdenken zo sterk toeneemt?

Angst, wantrouwen en passief denken

Bij complotdenken spelen er verschillende factoren een rol. Een daarvan is angst. Misschien nog niet eens angst voor het virus zelf – hoewel dat zeker ook meespeelt – maar angst in zijn algemeenheid. Angst voor de overheid, voor het verlies van welvaart, het verlies van identiteit. Angst creëert altijd een voedingsbodem voor gedachten die gespeend zijn van logica.

Verder speelt wantrouwen een belangrijke rol. Er is een sterke argwaan jegens alle autoriteiten: het bestuur, de politiek, de banken, de journalistiek en de wetenschap. Veel mensen voelen zich genegeerd. In sommige opzichten zijn de autoriteiten daar ook debet aan. De politiek is vaak alleen met zichzelf bezig. Veel politici verkondigen alleen die ‘waarheid’ die in hun straatje past. Helaas is er wereldwijd een toenemend aantal van

Kerngedachten

- » We maken onze eigen waarheid door aan iets werkelijkheid toe te kennen.
- » Door elke stelling of bewering te toetsen aan je intellect, je inzichten en de wetmatigheden die je kent, diep je ‘bewijs’ – overtuiging voor het denken – uit je bewustzijn op.
- » De mens heeft latent alle vermogens in zich om een grotere waarheid te leren kennen.

hen die pertinente leugens als waarheid verkopen en feiten als *fake news* voorstellen.

Dat ook wetenschappers de waarheid weleens niet zo nauw nemen, lezen we soms in de krant, met als triest dieptepunt wetenschappers die hun eigen data verzinnen. Vaak ook worden tegenstrijdige signalen afgegeven. Mondmaskers hebben geen nut, zeggen sommige deskundigen. Dat hebben ze wel, beweren anderen. De meeste wetenschappers zijn integere mensen. Toch neemt hun gezag af. Ze worden arrogant gevonden. Ze gaan, zo beweert men, van hun eigen gelijk uit en negeren of ridiculiseren alternatieve ideeën. Ook zijn ze niet in staat vaak ingewikkelde vraagstukken zo uit te leggen, dat niet wetenschappelijk geschoolde mensen het begrijpen.

Journalisten volgen vaak de algemene ideeën. Ze menen dat zij als professionals het beter weten. Vaak missen ze de tijd om onderzoeksjournalistiek te verrichten of wordt er bewust niet gekozen voor nader onderzoek. Om daar een voorbeeld van te geven: in een gerenommeerde talkshow debiteerde een politicus achttien onwaarheden over het klimaat in twee minuten, zonder dat de gespreksleider een vraag stelde of een tegenwerping maakte.⁽¹⁾

Iedereen maakt zijn eigen waarheid

Toch is de scheidslijn tussen complotdenkers en anderen niet zo groot als op het eerste gezicht wellicht lijkt. Immers, iedereen gaat uit van het eigen gelijk. Hoeveel men-

sen zijn daarom geneigd steeds alleen die informatie uit te filteren die past in de eigen opvatting? Hoeveel betogen geven alleen de argumenten die de mening van de schrijver ondersteunen, terwijl ze de tegenargumenten weglaten? En als gezegd wordt dat voor de ideeën van complotdenkers geen empirisch bewijs is, dan moeten we vaststellen dat voor de 'geautoriseerde' ideeën vaak evenmin bewijs is. Met name in de economie is dat het geval. Terwijl de ene econoom vol stelligheid beweert dat je door bezuinigingen uit een crisis komt, beweert de andere met even grote stelligheid dat de overheid bij crises juist moet investeren. Het enige verschil waardoor een complotdenker zich onderscheidt, is dat hij ervan overtuigd is dat er een samenzwering achter bepaalde beleidsmaatregelen en gebeurtenissen zit.

Zelf zal een complotdenker zich niet zo noemen. Hij noemt zich eerder een *compleetdenker*.⁽²⁾ Naar eigen idee ziet en begrijpt hij meer dan anderen. In zijn ogen voegt hij losse feiten samen in een groot, overkoepelend geheel. Dat is *zijn* waarheid. Hij meent dat hij recht heeft op zijn waarheid. Hij is bang dat zijn wereldbeeld waarin hij zich veilig voelt, onderuit wordt gehaald door 'krachten' die sterker zijn dan hij.

Nu maken we allen onze eigen waarheid. Waarheid is datgene wat we waar noemen, waarmee we ons vereenzelvigen, waar we werkelijkheid aan toekennen. Daarom doet meer informatie een complotdenker meestal niet

van standpunt veranderen. Hij kent geen werkelijkheid toe aan die informatie. Het past niet in zijn plaatje. Wat dat betreft lijkt hij enigszins op iemand met waanbeelden. Je kunt praten als Brugman, maar als iemand spoken of kabouters ziet, zullen woorden zijn waarnemingen niet doen verdwijnen.

Wat eerder nodig is, is dat we de manier waarop we denken, eens grondig gaan herzien. En dat geldt zeker niet alleen voor de complotdenkers. Als we dat allen zouden doen, als we dat al op school zouden leren, dan was de voedingsbodem voor complottheorieën veel minder vruchtbaar.

Lever je eigen bewijs

We kunnen verbaasd zijn over het feit dat zonder enig empirisch bewijs complotdenkers zulke, in onze ogen, rare theorieën erop nahouden. Maar wat is bewijs?

Bewijs is geen op zichzelf staand iets. Het is overtuiging voor het denken. En tot die overtuiging kun je alleen maar komen door zelfstandig na te denken.

Daar zit 'm precies de crux. De basisideeën van zowel de 'officiële' standpunten als die van de complotdenkers staan zelden ter discussie. Ze worden als een vaststaand gegeven beschouwd. Een complotdenker is weliswaar ook overtuigd van zijn waarheid, maar bij hem is het een gevoel van overtuiging dat hij niet ter discussie stelt.

Maar stellen anderen hun ideeën wel ter discussie?

Als een bankier of een *captain of industry* een salaris opstrijkt dat tientallen keren hoger is dan de schoonmaker van die bank of dat bedrijf, dan wordt dat stevast beargumenteerd met het feit dat hij meer verantwoordelijkheid heeft. Het achterliggende idee echter, dat meer verantwoordelijkheid tot een hoger salaris moet leiden, staat niet ter discussie.

Ander voorbeeld: in de gangbare biologie wordt ervan uitgegaan dat de mens uit aapachtigen is geëvolueerd. Rond die – onbewezen – stelling worden de feiten van elk gevonden botje gemodelleerd. Men zit vast in zijn eigen standpunt. Wie wat anders beweert, wordt niet serieus genomen. Maar is dat een waarheid? Hoe moet je dan waarheid vinden?

In onze vorige *Lucifer* gaven we enkele ideeën over hoe je de Theosofia zou moeten benaderen.⁽³⁾ Hoewel we deze methodiek in dat artikel alleen toepasten op de theosofische uitgangspunten, kun je die *op welk vraagstuk dan ook* toepassen. We stelden in dat artikel dat je de theosofische

proposities of stellingen voor jezelf moet overdenken. Hoe doe je dat? Ontwikkel hypothesen die uit die stellingen voortkomen. Kijk welke implicaties ze hebben. Die kun je toetsen aan je intellect, je inzicht, de gebeurtenissen in de wereld, de wetmatigheden voor zover je die kunt herkennen en aan de kennis en wijsheid van mensen in wie je vertrouwen hebt. Dat is soms een langdurig en continu proces. Je moet daar wat voor doen.

Ofwel, als je het echt om de waarheid te doen is, moet je bij een bewering of stelling niet a priori ervan uitgaan dat die waar of onwaar is, ook al is zo'n stelling heel anders dan wat jij voor waarheid houdt. Door openheid te betrachten en een onderzoekende houding aan te nemen bouw je voor jezelf waarheid op. Ze diep je 'het bewijs' uit jezelf op.

Zenden en ontvangen

Het zou te wensen zijn als politieke, wetenschappelijke, religieuze of economische autoriteiten ook een beroep deden op het kritische denkvermogen van de mens. Wat is de achtergrond van hun beweringen of maatregelen? Welke argumenten hebben ze daarvoor? En zijn er ook argumenten die de bewering niet staven? Als autoriteiten duidelijk tonen wat ze weten en niet weten en op basis waarvan ze iets menen te weten, stimuleren ze het denken. Werkelijk *gezag* is niet bang voor de waarheid. Het zal daarom juist het kritische denken van anderen aanmoedigen, omdat dat alleen meer waarheid kan opleveren. Op die manier kweek je vertrouwen.

Maar ook degenen over wie gezag wordt uitgeoefend, hebben de plicht kritisch te blijven en te controleren of wat beweerd wordt overeenstemt met wat zij vinden dat waar is. Je erkent geen autoriteit door blind te volgen, maar door na te denken over de visie van de gezagsdrager en zo nodig om verdere uitleg te vragen.

In een goed functionerende samenleving is er een voortdurende uitwisseling van gedachten, waarbij de autoriteiten bepaalde gedachten uitzenden die de bevolking overdenkt, waarna ze die gedachten, eventueel enigszins gewijzigd of gecorrigeerd, terugzendt. Dit is een zeer dynamisch proces. Het gaat mis als zender en ontvanger op een andere golflengte zitten. De gezagsdragers, die als het goed is wijzer zijn, dienen daarom te zorgen voor een juiste afstemming. Daarbij moeten ze uitgaan van het algemeen belang, want juist deelbelangen zorgen voor achtergestelde groepen waar juist die complotdenkers zo talrijk zijn.

Er is nog een aspect, dat we willen noemen. Machthebbers hebben vaak een negatief mensbeeld. Dat beeld speelt

een rol in hun beleid. Daardoor kruipt wantrouwen in het systeem. Hoe meer de overheid luistert naar de bevolking, inspraakavonden organiseert voordat er een beleidsmaatregel komt, des te minder complottheorieën er zullen zijn.⁽⁴⁾

Is die afstemming er niet, dan zal na korte of lange tijd de erkenning van het gezag wegwijnen. Wantrouwen en angst komen ervoor in de plaats. Niet geleerd hebbend om met een *open mind* ideeën of beleid te beoordelen, zullen mensen alternatieve ideeën omarmen of verklaringen zoeken voor bepaalde verschijnselen. Naarmate meer mensen die ideeën onzelfbewust tot zich nemen en als gevolg daarvan ook weer uitzenden, kan in een korte tijd een psychologische epidemie ontstaan, die in omvang en leed de huidige pandemie verre overtreft.⁽⁵⁾ Dat kan vreselijke gevolgen hebben.

Tussen 1348 en 1351 werd Europa geteisterd door de pest. Joden werden beschuldigd de oorzaak te zijn van deze alles vernietigende Zwarte Dood. Ze zouden de pestepidemie veroorzaakt hebben door het vergiftigen van bronnen en waterputten. Vele Joden werden gedood of moesten vluchten.

Vertrouwen in ons Zelf

Er is nog een belangrijk element dat we willen noemen. Sommigen denken dat we de waarheid nooit zullen kennen. Wij denken dat dit niet zo is.

Volgens de Theosofia is de mens een in essentie goddelijk wezen en heeft hij alle vermogens om waarheid te kennen. Het gaat erom die vermogens te ontwikkelen. En dat doe je door de stellingen goed te onderzoeken. Als je aldus waarheid hebt gevonden, kun je die toepassen in je eigen leven.

De mens is een in essentie goddelijk wezen, is zo'n stelling. De consequentie van die stelling is, dat we erop kunnen vertrouwen dat in ons diepere Zelf waarheid te vinden is. Kunnen we deze stelling onderzoeken? Kunnen we in ons eigen bewustzijn die goddelijke vermogens vinden? Wat is de implicatie daarvan? Dat betekent dus dat wij het vertrouwen kunnen hebben dat we in ons diepere Zelf het instrument hebben om waarheid van illusie te onderscheiden. Hoe komt het dan dat we nog niet goddelijk handelen?

Door het helder stellen van dergelijke vragen, die we naar aanleiding van een op het eerste gezicht bonte bewering ons kunnen stellen, openen we in ons een deur naar kennis. Laten we die vragen omzetten in onderzoeksvragen, hypothesen, opdat we meer waarheid kunnen vinden.

Misschien zegt u dat dit wellicht opgaat voor filosofische vraagstukken, maar niet voor praktische zaken. Vaak missen we daarvoor simpelweg informatie om een juiste conclusie te kunnen trekken. Is het coronavirus bijvoorbeeld op de markt in Wuhan ontstaan of in het laboratorium in die stad? We hebben onvoldoende gegevens om een antwoord te krijgen. Welnu, beter geen antwoord dan een vermeend antwoord. Dan houden we ons denken soepel en lenig. Dan vallen we niet in de kuil van gezochte bevestigingen, waardoor de illusies alleen maar groter worden. Net zoals een lenig en soepel lichaam beter in staat is de fysieke uitdagingen met goed gevolg te volbrengen, zo zal een 'getraind' denkvermogen beter in staat zijn illusie van waarheid te onderscheiden. Laten we daarom ons denkproces zorgvuldig in de gaten houden en steeds verder leren *hoe* het verloopt. Dat vrijwaart ons van elk waandenkbeeld.

Referenties

---

1. *De Correspondent*, 2 juli 2019, 'Thierry Baudet verkondigde in 2 minuten 18 onwaarheden over het klimaat.'
  2. Nynke van Verschuer, 'Het was een shock dat de overheid niet om me geeft.' Artikel in *NRC*, 22 mei 2020.
  3. Redactie, 'Leren van de pandemie.' Artikel in *Lucifer*, jaargang 42, april 2020, nummer 2, blz. 34.
  4. Zie Rutger Bregman: <https://twitter.com/BeffernieBlack/status/1264898870397583360?s=20>
  5. Barend Voorham, 'Psychische epidemieën – Grondoorzaken van oorlog.' Artikel in *Lucifer*, jaargang 21, juni/augustus 1999, blz. 88.
-

Gesignaleerd

Vertraagde reactie

Onderzoekers hebben een opmerkelijke gelijkenis vastgesteld tussen drie rampen: de corona-pandemie, het massaal uitsterven van soorten en de opwarming van de aarde.⁽¹⁾ Hoewel deze drie bedreigingen voor de mens zeer verschillend lijken, is er een opvallende gelijkenis, die de onderzoekers een ‘vertraagde reactie’ noemen. Daarmee bedoelen ze dat een proces al een tijd aan de gang kan zijn, voordat wij er de symptomen van opmerken.

Zo kan het coronavirus zich in een mens nestelen en zich daardoor naar anderen verspreiden, zonder dat de ziekteverschijnselen zich vertonen. Het vernietigen van leefgebieden van dieren en planten gaat vooraf aan de extinctie van soorten. En het uitstoten van broeikasgassen vindt plaats zonder dat we de gevolgen ervan onmiddellijk merken.

Alle drie gevallen zijn voorbeelden van het verdringen van bepaalde vormen, waarbij de mensheid – of een deel daarvan – mentaal betrokken is. De laatste twee gevallen, die met de ons omringende natuur te maken hebben, komen voort uit een mentaliteit van hebzucht en het bevredigen van begeerten zonder daarbij acht te slaan op ander leven. Maar ook bij epidemieën is er sprake van een mentale achtergrond.

Bewustzijn gaat vooraf aan de manifestatie

Voor wie enkele wetmatigheden in de natuur kent, zoals de Theosofia die leert, is deze vertraagde reactie dan ook niet zo opmerkelijk. Daarvoor zijn twee duidelijke redenen te geven:

Ten eerste: een van de grondprincipes van de Theosofia is dat bewustzijn voorafgaat aan de manifestatie. Daarmee bedoelen we dat het bewustzijn – en voor de mens is dat het denkbewustzijn – de bepalende factor is voor het menselijke handelen. De uiterlijke omstandigheden, zoals het lichaam en de omgeving waarin de mens leeft, zijn het gevolg van ons denken. Die gevolgen hoeven zich echter niet onmiddellijk te manifesteren. Eenmaal gecreëerd, kunnen ze echter niet ongedaan gemaakt worden. Ook de ontvankelijkheid voor COVID-19 ontstaat in het menselijke bewustzijn. Het virus zelf is eigenlijk niets meer dan de lucifer die het opgetaste kruit doet

ontsteken.⁽²⁾ De pandemie is dan ook veroorzaakt – om deze vergelijking verder uit te werken – omdat de mensheid gedurende een langere tijd het gevaarlijke explosieve kruit in zijn bewustzijn verzamelde. Het virus kan dus al veel langer rondwaren, voordat het zich in de mens als ziekte manifesteert. Dat geldt voor individuele gevallen, als symptomen zich pas enkele dagen na besmetting met het virus zich manifesteren, maar ook in het algemeen. Zo bleek uit onderzoeken van het rioolwater in Italië dat het virus al in dat land aanwezig moest zijn, voordat iemand de ziekte vertoonde, althans voor zover dat nu bekend is. Gevolgen hoeven zich niet onmiddellijk te manifesteren. Conform de leer van karma, de leer der gevolgen, zal elke gedachte, elke handeling, een gevolg opleveren dat in karakteristiek overeenstemt met die handeling of gedachte. Maar er bestaat ook zoiets als ‘vertraagd karma’. Daarmee bedoelen we dat die gevolgen op zich kunnen laten wachten, bijvoorbeeld omdat eerst andere gevolgen, uiteraard ook voortgekomen uit zelfgecreëerde oorzaken, aanvankelijk krachtiger zijn en zich eerst moeten manifesteren. In alle gevallen geldt echter: elke gebeurtenis werpt zijn schaduw vooruit. Wie in staat is de *karakteristiek* van gebeurtenissen te herkennen, kan al op de eerste tekenen van een naderende crisis inspelen. Het is als het bijsturen van een schip, ruim voordat het in de buurt komt van kliffen en zandbanken. ‘Bijsturen’ wil zeggen: de karakteristiek van de disharmonie opsporen en deze wegnemen door de koers van je denken en leven te corrigeren. Lao-tse zei het al: “De wijze doet grote dingen als ze nog klein zijn.”

Oplossing rampen

De onderzoekers komen tot een paar zinvolle conclusies. Hoewel ze dat niet expliciet stellen, komen die er in feite op neer dat we allereerst het menselijke denken moeten hervormen, willen we rampen effectief kunnen bestrijden en beter nog voorkomen. Zo stellen ze dat als landen eerder in lockdown waren gegaan, we tienduizenden slachtoffers minder hadden gehad, hetgeen uiteindelijk ook tot veel minder economische schade had geleid. Bovendien waarschuwden wetenschappers al sinds jaar en dag voor

de dreiging van een pandemie. Ze waren als een roepende in de woestijn.

Laksheid en onverschilligheid en niet afstand willen doen van bepaalde levenspatronen hebben ertoe geleid dat in sommige landen de lockdown uitbleef en de pandemie harder toesloeg dan nodig was.

Als we blijven volharden in een bepaalde mentaliteit, en daardoor zelfzuchtige oorzaken blijven scheppen, die zich hoe dan ook moeten uiten in rampzalige gevolgen, dan versnellen we de negatieve processen. Als we oplossingen voor de klimaatcrisis en het verdwijnen van de biodiversiteit blijven uitstellen, dan accelereert de teloorgang in de natuur en zullen bepaalde gevolgen ten aanzien van het klimaat leiden tot veel ernstiger gevolgen. We stellen die oplossingen uit, juist omdat we de gevolgen niet onmiddellijk kunnen waarnemen. Onwetendheid, onverschilligheid en een zelfzuchtige mentaliteit van 'na ons de zondvloed', brengen de mens op de rand van de afgrond. Uitgaande van karma en reïncarnatie zal die zondvloed echter nooit na ons komen, want als wij hem veroorzaakt hebben, dan zal die ons ook treffen.

Willen we toekomstige rampen voorkomen, dan zullen we onze zelfzuchtige deelbelangen moeten opgeven. De onderzoekers stellen daarom:

Om zowel de pandemie als de klimaatcrisis een halt toe te roepen, moeten besluitvormers en burgers handelen in het belang van de samenleving als geheel. (...)

Vragen rondom een armtransplantatie

Een jonge vrouw [met de naam Siddanagowder; red.] die door een busongeluk haar beide handen had verloren, kreeg onderarmen van een mannelijke donor met een donkerder huidskleur. (...) Haar getransplanteerde handen kwamen van een 21-jarige man, die stierf nadat hij op zijn fiets door een botsing verongelukte. Gedurende anderhalf jaar fysiotherapie verbeterde Siddanagowder's controle over haar armen en handen, die geleidelijk steeds smaller werden in vergelijking met wat ze waren ten tijde van de transplantatie. Maar er was ook een andere onverwachte verandering: de huid van haar nieuwe onderarmen, die eerst donkerder was omdat de donor een donkerder huidskleur had, kreeg een lichtere tint, waardoor deze steeds meer overeenkwam met Siddanagowder's eigen huidskleur, aldus het bericht van *The Indian Express*.⁽¹⁾

Om de gevolgen van klimaatverandering tegen te gaan en het verlies van de biodiversiteit aan te pakken, zullen rijken en volwassenen moeten afzien van materiële extravagantie ten behoeve van de armen en toekomstige generaties.

Kansen

De huidige pandemie heeft ons doen nadenken over hoe we de wereld hebben ingericht. Velen waren ervan overtuigd dat we het anders moeten aanpakken. Nu, enige maanden na het begin van de crisis, dreigen sommigen terug te vallen in oude patronen.

Laten we echter de kansen die de crisis ons nog steeds biedt met beide handen aangrijpen en niet dommer zijn dan de spreekwoordelijke ezel en ons opnieuw aan dezelfde steen stoten.

Referenties

1. A. Balmford, B. Fisher, G.M. Mace, D.S. Wilcove, B. Balmford, COVID-19: Analogues and lessons for tackling the extinction and climate crises, *Current Biology* (2020), doi: <https://doi.org/10.1016/j.cub.2020.06.084>. Zie ook: <https://www.scientias.nl/de-coronacrisis-heeft-verrassend-veel-gemeen-met-een-massa-extinctie-en-de-klimaatcrisis/>
2. 'Wat is ziekte'. Artikel in *Lucifer, de Lichtbrenger* Leren van de pandemie, jaargang 42, nummer 2, blz. 45-50.

Dit persbericht roept de vraag op: hoe kan het dat haar getransplanteerde onderarmen geleidelijk meer kenmerken kregen van haarzelf? Een vraag die de moeite waard is om te onderzoeken.

Ons fysieke lichaam, een samenwerkingsverband

Dan staan we eerst voor de vraag: wat is ons fysieke lichaam? Het is het meest stoffelijke deel van de totale mens, die is samengesteld uit een goddelijk, geestelijk en mentaal deel, een astraal 'modellichaam' en een fysiek lichaam. De beide laatste zijn tijdelijke instrumenten: die bouwen we elke incarnatie opnieuw op en vallen uiteen gedurende ons stervensproces.

Ons lichaam is een tijdelijke samenwerking van talloze

wezens, geleid door het menselijk bewustzijn. Die wezens worden ook vaak ‘levensatomen’ genoemd. Ze volgen de aanwijzingen en impulsen van de menselijke denker. Tot deze levensatomen behoren onder andere de wezens die onze organen, cellen en atomen bezielen. Ons lichaam is dus een ontzaglijk groot leger van ondergeschikte wezens die met ons samenwerken en ons daardoor de kans geven actief te zijn in de uiterlijke wereld.

We trekken continu levensatomen aan die overeenstemmen met onze eigen karakteristieken. Daarom weerspiegelt ons lichaam steeds de karakteristieken van ons eigen menselijk bewustzijn. Een muzikaal menselijk bewustzijn trekt bijvoorbeeld levensatomen aan die geschikt zijn voor een verfijnd oor.

Orgaantransplantatie

Wat doe je als je een lichaamsdeel transplanteert? De ontvanger krijgt een lichaamsdeel of orgaan van de donor geïmplant. Dat lichaamsdeel is opgebouwd uit wezens die wat karakteristiek betreft overeenkomen met de donor, en hoogstens gedeeltelijk met de ontvanger. Vandaar dat er altijd afstootreacties volgen — die voor het resterende leven van de ontvanger onderdrukt moeten worden door medicijnen. Het resultaat van een orgaantransplantatie is een tijdelijke constructie. Ook mét afweeronderdrukken de middelen houdt een orgaan als de lever of het hart het meestal maar een beperkt aantal jaren uit.

En welke invloed heeft orgaantransplantatie op de betrokken mensen? We hebben deze vraag in eerdere artikelen onderzocht.⁽²⁾ We noemen nu slechts een aantal belangrijke punten in de onderstaande drie paragrafen. Daarbij willen we er tevoren op wijzen dat er grote variaties kunnen zijn. De processen die zich voordoen hangen af van de aard van de donor en ontvanger, het moment van de operaties, het type getransplanteerde lichaamsdeel (een hart of hoornvlies maakt nogal wat uit), enzovoort. De Theosofia laat ons zien welke achterliggende processen hier een essentiële rol spelen. Daardoor begrijpen we niet alleen de vele verschillende situaties beter, maar kunnen we ook met veel meer begrip ons eigen standpunt bepalen.

a. Welke invloed heeft transplantatie op de donor?

Heel het stervensproces is gericht op een loslaten van alle aandacht voor de uiterlijke fysieke wereld, en de terugtrekking van ons bewustzijn in onze blijvende geestelijke kern. Dit vergeestelijkingsproces kan door de handelingen

van anderen worden verstoord en belemmerd. Zware medische operaties bijvoorbeeld hebben een heftige invloed. Wat betekent dat voor de orgaandonor? De artsen verwijderen de donororganen zo snel als ze kunnen, omdat de organen dan nog ‘vers’ zijn. Dat gaat om langdurige operaties die *het bewustzijn* van de donor sterk beïnvloeden gedurende zijn stervensproces.

Deze storing is het ernstigst als de donor nog in de zogenoemde ‘hersendode’ toestand is, omdat hij in feite nog niet gestorven is. Veel organen doen het nog.

Als het lichaam wél dood is, oftewel, als de levensfuncties wél allemaal zijn opgehouden, heeft het menselijk bewustzijn zijn fysieke lichaam al losgelaten. Dat is een wat andere situatie, maar ook dan kan er sprake zijn van een storing. Als de uitneem-operatie in de eerste zes of twaalf uur na het sterven plaatsvindt, is de kans groot dat de donor wordt gestoord in zijn terugblik op zijn laatste leven, die namelijk in die periode plaatsvindt. Hij kan daardoor wellicht minder goed lessen trekken uit dat essentiële proces.

De donor kan ook te maken krijgen met invloeden *in een volgend leven*. Die komen iets verderop in dit artikel aan de orde.

b. Welke invloed heeft transplantatie op de ontvanger?

Er zijn veel voorbeelden bekend waarbij de ontvanger van een orgaan ontdekte dat zijn leven werd beïnvloed door neigingen die typerend waren voor de donor.

Kortom, de karakteristiek van de donor kan zich gaan uiten in de ontvanger. Er zijn diverse voorbeelden bekend van dergelijke veranderingen, onder andere na harttransplantaties.⁽³⁾

Theosofisch gezien is er een aantal mogelijke oorzaken. Het getransplanteerde orgaan bevat natuurlijk de levensatomen van de donor. Deze levensatomen vermengen zich met die van de ontvanger, en oefenen alleen daarom al een invloed uit. Ook is het mogelijk dat de ontvanger bepaalde herinneringen van de donor oppakt. Daarnaast kan het bewustzijn van de donor, dat in de astrale gebieden verkeert, worden aangetrokken tot zijn eigen orgaan. Zijn bewustzijn blijft als het ware ‘hangen’ rond de persoon die zijn orgaan kreeg, en oefent van daaruit een invloed uit op de ontvanger. Dit laatste zal eerder optreden bij een plotselinge, vroegtijdige dood door bijvoorbeeld een verkeersongeluk, dan als de donor door ouderdom sterft. Maar veel donoren zijn juist mensen die sterven door een verkeersongeluk.

c. Heeft een orgaantransplantatie ook gevolgen voor volgende levens?

Ja, het zal invloed hebben op de volgende levens van zowel donor als ontvanger, want er is een band tussen beiden gecreëerd, van een fysieke en mogelijk ook emotionele en vitale aard. Voor donor én ontvanger geldt dat zij mogelijk te maken gaan krijgen met een voor hen vreemde invloed, die een karakteristiek draagt die niet de hunne is. Bij de transplantatie van ver ontwikkelde organen zoals het hart, zullen die effecten vele malen groter zijn dan bij de transplantatie van een hand of hoornvlies.

We weten dat het lichaam van de ontvanger voortdurend tracht alle cellen met een andere karakteristiek het lichaam uit te werken. Die natuurlijke drang wordt na transplantatie door medicijnen onderdrukt, zolang als dat lukt. Wellicht kan dat moeizame scheidingsproces zich pas in volgende levens volledig voltrekken.

De arm die lichter van tint werd ...

Met de bovenstaande kennis kunnen we nu de vraag die we in het begin stelden, onderzoeken. Waarom kan een getransplanteerd lichaamsdeel geleidelijk de kenmerken van de ontvanger krijgen?

Daarbij speelt ons astrale 'modellichaam', dat we al genoemd hadden, een grote rol. Dit lichaam is één stapje etherischer dan ons fysieke lichaam. Het is het model, het patroon voor ons fysieke lichaam: al onze fysieke atomen rangschikken zich naar dit innerlijke, magnetische patroon. Ons modellichaam is als het ware het borduurpatroon waarop en waarin de borduurdraden worden gestikt. We hebben fysieke hersenen, longen, armen, *omdat* we astrale hersenen, longen en armen hebben. Zij zijn onze ware organen, daar vinden de ware processen plaats.

De vrouw die door een ongeluk haar fysieke onderarmen verloor, heeft nog steeds min of meer complete astrale armen. Dat onze astrale ledematen niet verdwijnen na een ongeluk, bewijzen de vele voorbeelden van mensen die last hebben van fantoompijn: pijn of jeuk in die lichaamsdelen die afgezet zijn. Deze vrouw kreeg vervolgens de onderarmen van een man getransplanteerd. Deze waren gevormd uit de levensatomen van de man, die dus zijn karakteristieken weerspiegelden.

Door de jaren heen gingen haar astrale armen echter hun invloed doen gelden. Zij trokken steeds meer levensatomen aan die van oorsprong tot de vrouw behoorden, en nu opnieuw deel gingen uitmaken van haar onderarmen. Kortom, de levensatomen van de man werden in zekere mate vervangen door die van de vrouw. Daardoor weerspie-

gelden deze armen ook steeds meer haar eigen karakteristieken: ze werden slanker, vrouwelijker, lichter van kleur.

Het lichaam tracht een disharmonie uit te werken

Kan deze uitkomst van orgaantransplantatie nu gebruikt worden als een argument pro orgaantransplantatie? Wij denken van niet. Alle reeds genoemde nadelen blijven nog steeds volop van kracht. Het enige wat dit feit laat zien, is de *onnatuurlijkheid* van orgaantransplantatie: omdat de getransplanteerde celwezens een wezenlijk andere karakteristiek hebben, roepen we in het lichaam een disharmonie, een spanning, een gebrek aan afstemming op, die door de jaren heen (en wellicht ook in volgende levens) op de een of andere manier moet worden opgelost.

Referenties

---

1. Vertaling van het Engelstalige persbericht op <https://www.livescience.com/hand-transplant-skin-lighten.html>.
  2. Veel meer theosofische achtergrond over 'orgaantransplantatie' is te vinden in de volgende, eerder gepubliceerde artikelen: B. Voorham, 'Orgaantransplantaties: doorzetten of afstoten?' *Lucifer*, jaargang 14, nr. 2, april 1992, blz. 42-53; B. Voorham, 'De andere kant van orgaandonaties. Wat de overheid niet vertelt.' *Lucifer*, jaargang 20, nr. 1, februari 1998, blz. 23.
  3. Bijvoorbeeld: P. Pearsall, G. Schwartz en L. Russek, 'Changes in heart transplant recipients that parallel the personalities of their donors.' Artikel in: *Journal of Near-Death Studies*, jaargang 20, nummer 3 (lente 2002), blz. 191-206.
-

Uw Vragen

Wat wordt bedoeld met het draaien van het Wiel?

Het draaien van het Wiel is een symbool dat we in het Buddhisme veel tegenkomen. Maar niet alleen daar, want het is een universeel symbool.

In het Buddhisme wordt onder andere veel gesproken over het Dharma Chakra, het Dharma-Wiel. Het begrip Dharma houdt in: kosmische orde, fundamentele wetmatigheid, en daaruit voortvloeiend ook onze plicht, onze taak. Het duidt ook de leer van Gautama de Buddha aan, waarin immers deze Dharma wordt uiteengezet. Het wordt vaak als een wiel met 8, 16 of 24 spaken uitgebeeld, waarbij elke spaak een aspect van de leer is.

Maar het draaiende Wiel kan ook de cyclische opeenvolging van groeifasen aanduiden. Toen Gautama de Buddha in India zijn openbare verkondiging van de Universele Wijsheid begon, “zette hij het Wiel in beweging”, zo als dat wordt genoemd. Hij bracht een spirituele impuls die de evolutie van de Mensheid een krachtige spirituele “push” gaf, een grondtoon die een nieuwe cyclus inluidde.

In het Buddhisme wordt ook veel gesproken over het Samsara Chakra, het Wiel van Wedergeboorte. De Buddhistische leer geeft de sleutel om boven dit rad van wedergeboorte uit te groeien. Wie dat met succes gedaan heeft, is in staat zelf te kiezen waar of wanneer hij geboren wordt – om mededogend werk te doen.

In veel opzichten is het Buddhisme doortrokken van universele waarheid. Het heeft door de eeuwen heen nog veel van de Theosofia bewaard die Gautama de Buddha gedurende zijn leven aan zijn medemensen doorgaf – voor een deel aan iedereen, en voor een deel aan zijn directe leerlingen.

Wat moet je doen als je van vervelende gewoontes af wil?

Het eerste wat je je moet beseffen, is dat ten grondslag aan gewoonten gedachten liggen. De vraag is dus eigenlijk: hoe kom ik van vervelende gedachten af? Hier is niet alleen ‘het hoe’ van belang, maar ook de motivatie. Waarom wil je van een vervelende gewoonte af? Wil je ervan af omdat die een bepaalde persoonlijke wens tegenhoudt? Bijvoorbeeld de beste te zijn in je sportclub? Of wil je ervan af vanuit een gevoel van verantwoordelijkheid, omdat de gewoonte je dwarszit bij je rol naar je kinderen toe, of naar je familie of werkkring toe?

Vanuit die tweede motivatie zal je tot werkelijk ánders denken, tot een duurzame overwinning kunnen komen. Vanuit de eerste motivatie zal je mogelijk die ene gewoonte de baas kunnen worden, maar omdat je je denkpatroon in het geheel niet veranderd hebt, zal je spoedig weer soortgelijke problemen – vaak in heviger vorm – oproepen.

Stel, je streeft inderdaad een doel na dat voorbij je eigen wel en wee gaat. En er is een gewoonte die, gezien je doel, niet meer voldoet. Je wilt ervan af. Hoe doe je dat? Wie weet hoe karma, oorzaak en gevolg werkt, begrijpt hoe dat moet: je moet de zaden strooien voor een andere manier van denken. En je begrijpt wat niet werkt: tegen je oude gewoonte strijden. Want dan maak je hem sterker. Wie deze ziet als een gevaarlijke vijand die je continu in de gaten moet houden en moet worden bestreden, zal merken dat de gewoonte niet kleiner maar groter, niet zwakker maar krachtiger wordt. Je geeft deze namelijk zelf extra energie!

De sleutel ligt in *het vergeten* van de gedachten die naar jouw idee niet meer voldoen, omdat ze illusoir zijn. En vergeten doe je door er het minder illusoire voor in de plaats te stellen. Door het positieve op te bouwen en daarin je energie te steken. Je doet het door bijvoorbeeld de oorsprong van de gewoonte te doorzien (roken om je onrust te onderdrukken), en die ware oorzaak echt aan te pakken. Dan is roken (of welk surrogaat je in plaats van roken stelt) niet meer nodig.

Het opbouwen van een andere manier van denken doe je met je verbeeldingskracht. Je beeldt je in hoe iemand denkt en leeft die heeft bereikt wat jij graag wilt bereiken. Je maakt dat beeld zo helder en krachtig mogelijk. En mocht je soms weer in de oude gewoonte vervallen – wat niet verbazingwekkend is want oude gedachten keren geregeld weer even terug – dan laat je je niet ontmoedigen. Dan zie je het als een aansporing je ideaal weer op te poetsen,

nieuw leven in te blazen. Elke poging leidt tot grotere kracht. Vroeg of laat ben je geworden wat je je voorstelde.

Is er een samenwerking tussen de planeten van ons zonnestelsel?

Er is inderdaad sprake van intensieve wisselwerking en samenwerking. Alle planeten vormen tezamen met het leidende centrum, onze zon, één coherent, levend organisme.

Een planeet is een gemeenschap van wezens met een bepaalde gezamenlijke karakteristiek, geleid door een wezen met een cosmische reikwijdte van bewustzijn. Dit levende geheel is zelf weer onderdeel, een 'orgaan' zo gezegd, van een groter levend geheel: het zonnestelsel waartoe het behoort. En organen moeten nauw met elkaar samenwerken, anders kan het totale organisme niet in harmonie functioneren. Volgens de Theosofia heeft elke planeet zijn eigen bijzondere karakteristiek, die hij bijdraagt aan het hele zonnestel-

sel. Zo heeft Venus de karakteristiek van het hogere denken, en Mercurius dat van diep inzicht, geestelijke visie. Elke planeet is dus in voortdurende communicatie met het zonnewezen en alle andere planeten van zijn stelsel. Ze beïnvloeden elkaar continu.

Hoe kunt u zich die uitwisseling voorstellen? Het is van belang te beseffen dat een planeet veel meer is dan alleen de bol die we waarnemen. We zien enkel zijn meest stoffelijke deel; zijn meer innerlijke delen, zijn spirituele, mentale, psychische en astrale niveaus, zien we niet. De uitwisseling tussen de planeten vindt op al die niveaus plaats. Elk planeetwezen produceert een krachtenveld, een invloedssfeer met, zo gezegd, een bepaalde variatiebreedte van trillingsgetallen. De sferen van de verschillende planeten in ons stelsel doordringen elkaar, zoals alle krachtenvelden elkaar doordringen. In feite omvat de invloedssfeer van een planeet een complete concentrische sfeer rond de zon als centrum.⁽¹⁾ De planeet aarde 'baadt' dus in de invloedssferen van de andere planeten.

Daarbij geldt dat de planeten en al hun bewoners op hun manier, in zekere mate *resoneren* met de invloeden van de zon en andere planeten. Als we veel meer

dan in onze wereld nu gebeurt, zouden letten op de spirituele, mentale en psychische impulsen die wij als mensheid krijgen, zouden we verrassende relaties kunnen ontdekken met de posities van de planeten. Op dit principe van *levende wezens* die elkaar beïnvloeden is de astrologie gebaseerd. Zie hierover de recente lezingenserie over astronomie en astrologie en een artikel in ons recente themanummer, waarin gewezen wordt op de bijzondere astrologische invloeden in het jaar 2020.⁽²⁾

Als die samenwerking ook fysieke uitdrukking krijgt, kunnen de wetenschappers die met hun telescopen observeren. Denk bijvoorbeeld aan de bijzondere wisselwerking tussen de planeet Jupiter en de zon, waarbij de omlooptijd van Jupiter is afgestemd op de zonnevlekkencyclus: 11-12 jaar. Of, om even bij de reuzenplaneet Jupiter te blijven, Jupiters vermogen om talloze zwerfende objecten naar zich toe te trekken. Hierdoor vormt deze planeet een beschermende deken rondom de kleinere binnenplaneten.

Dankzij die samenwerking van 'elk met elk' krijgen alle bewoners van het zonnestelsel de kans innerlijk te groeien: zowel de planetaire wezens als alle wezens die binnen hun sfeer hun levens leiden.

Online cursussen *Anders Denken en Levenswijsheid* start: oktober 2020

In de cursus *Anders Denken* begin je bij jezelf, dat wil zeggen bij je eigen denken. Hoe werkt het denken? Wat zijn gedachten eigenlijk? Hoe kun je je eigen denken sturen en hoe doorbreek je gewoontepatronen?

In de cursus *Levenswijsheid* (vervolg op *Anders Denken*) onderzoek je zeven grondwaarheden waarmee je een universele levensvisie kunt opbouwen. De cursussen leren je d.m.v. zelfstandig onderzoek een praktische levensfilosofie te ontwikkelen die helpt bij het beantwoorden van levensvragen en het oplossen van problemen in de wereld.

Dit jaar 2020-2021 worden de cursussen online aangeboden: per cursus twaalf inspirerende bijeenkomsten voor €50,-

Aanmelden kan via: <https://blavatskyhouse.org/nl/cursussen/>

Referenties

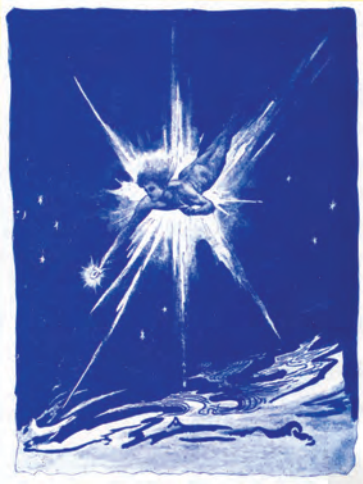
1. G. de Purucker, *In the temple. Esoteric teachings on the four sacred seasons*. Point Loma Publications, San Diego 1994, blz. 27-28.
2. Zie de lezingen gegeven door Joop Smits op 8, 15, 22 en 29 januari 2020, die beschikbaar zijn via de website <https://blavatskyhouse.org/nl/lezingen/lezingen-gemist/>; redactie, 'Wat is ziekte?'. Artikel in het themanummer 'Leren van de pandemie', van *Lucifer – de Lichtbrenger*, jaargang 42, nummer 2, april 2020, blz. 48 en 49.

Stichting I.S.I.S.

Centraal in het werk van Stichting I.S.I.S. staan de volgende uitgangspunten:

1. De essentiële eenheid van al het bestaande.
2. Op grond daarvan: broederschap als feit in de natuur.
3. Respect voor ieders vrije wil (gebruikt vanuit deze gedachte van universele broederschap).
4. Respect voor ieders vrijheid de eigen levensvisie op te bouwen.
5. Ondersteuning geven bij het opbouwen en verdiepen van de eigen levensvisie en bij het toepassen ervan in de praktijk van het leven.

Waarom dit tijdschrift *Lucifer* heet

Lucifer betekent letterlijk Licht-brenger.

Iedere cultuur in Oost en West heeft zijn lichtbrengers: inspiratoren die de aanzet geven tot geestelijke groei en maatschappelijke vernieuwing. Zij stimuleren de mens tot zelfstandig denken en leven in besef van broederschap.

Altijd worden ze tegengewerkt en belasterd door de gevestigde orde. Altijd zijn er mensen die zich daardoor niet laten afschrikken en hun wijsheid onbevooroordeeld benaderen en onderzoeken.

Voor hen is dit tijdschrift bedoeld.

“... de titel die voor ons tijdschrift werd gekozen, slaat evenzeer op goddelijke ideeën als op de rebellie van de held in Miltons *Paradise Lost* ...

Wij werken voor ware Religie en Wetenschap, vóór feiten en tegen verzinsels en vooroordeel. Het is onze plicht – net als die van de natuurwetenschap – licht te werpen op natuurfeiten die tot nu toe waren gehuld in de duisternis van de onwetendheid ... Maar de natuurwetenschap is maar één aspect van Wetenschap en Waarheid. De wetenschap van de ziel en van de ethiek, oftewel de Theosofie, de kennis van goddelijke waarheid, is nog veel belangrijker ...”

(Helena Petrovna Blavatsky in het eerste nummer van *Lucifer*, september 1887)